

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Saturace potřeb u klientů domova pro seniory prostřednictvím
pánské dílny

Vedoucí práce: Mgr. Věra Suchomelová, Th.D.

Autor práce: Lenka Vrbová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování:

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Věra Suchomelová, Th.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení.

Obsah

ÚVOD	6
1 SENIORSKÝ VĚK	8
1.1 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ	8
1.1.1 <i>Stáří</i>	8
1.1.2 <i>Strategie stárnutí</i>	9
1.2 POTŘEBY VE STÁŘÍ.....	10
1.2.1 <i>Potřeba stimulace a otevřenost novým zkušenostem</i>	10
1.2.2 <i>Potřeba sociálního kontaktu a citové vazby</i>	11
1.2.3 <i>Potřeba bezpečí a autonomie</i>	11
1.2.4 <i>Potřeba seberealizace, akceptace a uznání</i>	12
2 DOMOV PRO SENIORY JAKO MÍSTO AKTIVNÍHO ŽIVOTA	13
2.1 VOLNÝ ČAS.....	13
2.1.1 <i>Definice volného času</i>	13
2.1.2 <i>Funkce volného času</i>	14
2.2 DOMOV PRO SENIORY	15
2.2.1 <i>Standardy kvality sociálních služeb</i>	16
2.3 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V DOMOVĚ PRO SENIORY	17
3 ERGOTERAPIE	20
3.1 DEFINICE ERGOTERAPIE	20
3.2 OBLASTI ERGOTERAPIE	22
3.2.1 <i>Kondiční ergoterapie</i>	22
3.2.2 <i>Ergoterapie cílená na postiženou oblast</i>	23
3.2.3 <i>Ergoterapie zaměřená na pracovní začlenění</i>	23
3.2.4 <i>Ergoterapie zaměřena na výchovu k soběstačnosti</i>	23
3.2.5 <i>Ergoterapie zaměřena na poradenství</i>	23
3.3 ERGOTERAPIE V DOMOVECH PRO SENIORY.....	24
4 METODOLOGIE	26
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU.....	26
4.2 VÝZKUMNÉ METODY A ZDŮVODNĚNÍ STRATEGIE.....	26
4.3 ZPŮSOB ANALÝZY DAT	27
4.4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	27
5 ANALÝZA DAT	30
5.1 POTŘEBA SOUNÁLEŽITOSTI SE SKUPINOU.....	30

5.2	POTŘEBA ŽIVOTNÍHO CÍLE.....	31
5.3	POTŘEBA VĚDOMÍ VLASTNÍ HODNOTY	31
5.4	POTŘEBA STIMULACE.....	32
5.5	POTŘEBA ZACHOVÁNÍ KONTINUITY ŽIVOTNÍHO PŘÍBĚHU	33
5.6	POTŘEBA CITOVÉ VAZBY	33
6	DISKUZE A ZÁVĚRY.....	35
	ZÁVĚR	38
	SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ	39
	PŘÍLOHY.....	42

Úvod

Dříve bylo zvykem, že senioři dožívali v rodinném kruhu a využívali péči a pomoc své blízké rodiny. V dnešní době přibývá seniorů, kteří odcházejí strávit poslední léta svého života do domova pro seniory. Takovéto velké rozhodnutí dělají nejen z důvodu, že jejich děti většinou nemají čas jim vypomáhat s péčí o domácnost nebo i o ně samotné, ale z mnoha dalších důvodů. Těmi mohou být nemoc jich samých nebo partnera, úmrtí partnera, pocit samoty a našlo by se mnoho dalších. Když takto učiní, nastává chvíle, kdy už dotyčný nemá „žádné povinnosti“, jelikož se o mnoho věcí postará personál domova pro seniory. Klient nemusí uklízet, vařit, prát, nakupovat potraviny, popř. starat se o pole, zvířata apod. Z tohoto pohledu má pak klient mnoho volného času.

Tento získaný čas však ne každý senior umí využít. U těchto lidí je velká pravděpodobnost trávení volného času ve svých pokojích, kde se uzavírají do sebe, což má negativní vliv na jejich psychiku. Jako prevence takového trávení volného času jsou v domovech pro seniory připravovány nejrůznější volnočasové aktivity, které senior podle svého zájmu může navštěvovat.

V rámci školní praxe jsem měla možnost navštívit několik domovů pro seniory a vidět, jak zde přistupují k naplňování volného času svých klientů. Volnočasové aktivity zde měly většinou na starosti tzv. ergoterapeutky. Ale nedalo se zde mluvit o ergoterapii jako takové, jelikož primárním cílem bylo jen vyplnění volného času klientů, nikoliv léčebný efekt. Dalo by se říci, že takto připravená ergoterapie je nevíce podobná kondiční ergoterapii, což je jedna z oblastí ergoterapie. Přístup k realizaci volnočasových aktivit ergoterapeutkami byl v každém domově v něčem odlišný, ale spojovala je snaha eliminovat posedávání klientů na chodbách nebo celodenní zavření v jejich pokojích. Ve volnočasových aktivitách převažovaly spíše ženské činnosti typu vaření, péče o zahradu, vyšívání. Tato převaha by mohla souviset s demografickým vývojem, z něhož vyplývá, že v dnešní seniorské populaci je více žen než mužů. Tato převaha se zvyšuje s přibývajícím věkem, tudíž je velká pravděpodobnost převahy žen nad muži i v klientele domova pro seniory.

V čem se přístup ergoterapeutek lišil, jsem viděla především ve výběru volnočasových aktivit. Některé domovy pro seniory vybíraly aktivity podle libosti a uvážení personálu vytvářejícího volnočasové aktivity. Navštívila jsem však i domov pro seniory, kde byly volnočasové aktivity vybírány podle potřeb a přání klientů. Zde se zaměřovali především na aktivity, se kterými se jejich klienti mohli setkat

ve svém životě. Také zde měli zřízenou dílnu zvlášť pro ženy a zvlášť pro muže a podle toho vybírali a připravovali činnosti, které zde realizovali.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část objasňuje místo kondiční ergoterapie mezi volnočasovými aktivitami domova pro seniory. Cílem kvalitativního šetření v empirické části je zjistit, jakým způsobem naplňuje potřeby klientů – mužů – zapojení do pánské dílny. Práci je rozdělena do kapitol. V první kapitole se budu věnovat vymezení pojmu stáří a stárnutí. Druhá kapitola se zaměřuje na domov pro seniory jako místo, kde mohou být prostřednictvím volnočasových aktivit uspokojovány potřeby klientů a tak podpořit aktivní život seniorů. Ve třetí kapitole se budu věnovat vymezení pojmu ergoterapie. Popíši hlavní oblasti ergoterapie a jejich využití v domovech pro seniory. Ve výzkumné části se zaměřím na hledání potřeb, ve kterých klienti – muži – vnímají přínos pánské dílny.

1 Seniorský věk

První kapitola stručně uvádí do problematiky stárnutí a stáří. Přináší definice stáří a popis strategií stárnutí. Důraz je kladen zejména na potřeby seniorů.

1.1 Stárnutí a stáří

Pojmy stárnutí a stáří spolu úzce souvisejí a to nejen z důvodu stejného kořene slova. Pacovský (1997, s. 54) tuto souvislost přirovnává k cestě. Stárnutí vidí jako cestu ke stáří. Křivohlavý (2011, s. 17) stárnutí a stáří přirovnává k plynoucí vodě. Stárnutí přirovnává k plynutí vody od pramene k moři, jelikož je to určitý proces, a stáří přirovnává ke stavu vody v určitém místě, jelikož stáří je stav. Uvedené pohledy na tuto problematiku jsou jen dva z mnoha, které existují.

1.1.1 Stáří

Většina definic stáří si jsou velmi podobné. Hartl a Hartlová (2010, s. 520) definují stáří jako „*konečnou etapu geneticky vyměřeného trvání života*“. Podobně definuje stáří i Kalvach a Onderková (2006, s. 7): „*Samo stáří je obtížně definovatelná poslední fáze života, v níž se nápadněji projevuje involuce, souhrn involučních změn se zhoršováním zdatnosti, odolnosti a adaptability organismu.*“ Zde se obě uvedené definice shodují, že stáří je poslední etapou lidského života, a dále neuvádějí, kolik etap lidského života předcházelo. Existují definice, které uvádějí počet etap v lidském životě. Například Sillamy (2001, s. 204) definuje stáří jako třetí věk života po růstu a dospělosti. Křivohlavý (2011, s. 18) dělí život člověk na čtyři fáze a z toho dvě fáze přiděluje stáří. Jedná se o období života v době důchodu (65–85 let) a období přípravy na odchod (85 let a více). Daleko větší počet etap lidského života uvádí Erikson (2015). Ten rozdělil lidský život na osm etap a z toho dvě věnuje stáří.

Autoři, kteří pracují jen s jednou vývojovou etapou, která označuje stáří, ji velmi často rozdělují do několika fází podle věku. Například Vágnerová (2007) stáří rozděljuje na dvě období. Období raného stáří (60–75 let) a období pravého stáří (75 let a více). Příbyl (2015, s. 11) uvádí rozdělení na mladé seniory (65–74 let), staré seniory (75–84 let) a velmi staré seniory (85 let a více).

Při definování stáří není jediným problémem určení, zda je stáří poslední etapou, nebo se dá rozdělit na více etap. Kalvach a Onderková (2006, s. 7) upozorňují na další problém, který tkví v rozporu, k němuž často dochází mezi stářím kalendářním (věk

člověka) a stářím biologickým (jeho zdatností, mírou involuce). Jsou lidé, kteří ve svém věku vypadají a chovají se jako by jim bylo o něco více, ale na druhé straně jsou lidé, kteří jsou i přes svůj věk aktivní a čilí.

Zde jsem uvedla jen několik málo definic a pohledů na stáří. Toto období, jak jsem již uváděla výše, je možné dělit na dvě vývojové etapy, nebo pouze na jednu, která je specifikována dílčími fázemi. Toto dělení ukazuje, že v průběhu stáří, ačkoliv že se jedná o jedno období lidského života, stále dochází ke změnám. S narůstajícím věkem přibývají tělesné potíže a snižuje se samostatnost jedince.

1.1.2 Strategie stárnutí

Stárnutí je individuální nevratný fyziologický proces, který je podmíněn několika faktory: genetická výbava jedince, životní styl, kvalita životního prostředí, hodnotový systém, charakter práce apod. (Srov. Příbyl, 2015, s. 9; Sak a Kolesárová, 2012, s. 14; Pacovský, 1997, s. 54). Suchomelová (2016, s. 19) poukazuje na problematiku významu pojmu stárnutí vzhledem k vývojovým etapám. Stárnutí ve vývojových etapách před dospělostí s sebou nese růst a rozvoj. Stárnutí ve vývojové etapě dospělost a zejména stáří však s sebou nese naopak pokles a úbytek.

V literatuře se nejčastěji autoři zabývají stárnutím z pohledu biologického, psychického a sociálního. Ve své práci se touto oblastí zabývat nebudu, jelikož si myslím, že pro moji práci bude vhodnější uvést pohled na přístup k vlastnímu stárnutí. To, jak jedinec přijme své stárnutí, ovlivňuje nejen jeho průběh života, ale především prožití stáří a jak se bude chovat k lidem okolo sebe.

Šiklová (2003, s. 75–76) uvádí čtyři přístupy, jak lze přistupovat k vlastnímu stáří. Prvním typem je *nepřátelský*. Senioři jsou agresivní, nedůvěřiví, stále si stěžují na sebe nebo na druhé. Nemají rádi mladé lidi okolo sebe, jelikož jim nerozumějí, ale nemají rádi ani vrstevníky, jelikož ti jim připomínají jejich věk a obtíže, které mají nebo je mohou potkat. Druhým typem jsou *obrněnci*. Tito senioři jsou spokojeni, že i ve věku, ve kterém se právě nacházejí, jsou ještě soběstační a nejsou na druhých závislí. S příbuznými se často nescházejí, jelikož si stačí sami a nic nepotřebují. Problém nastává, když onemocní. Jelikož s vlastním stářím moc nepočítali, prožívají toto období velmi problematicky a jsou velmi nešťastní. Třetím typem je *houpací židle*. Tento typ zahrnuje seniory, kterým vyhovuje být v důchodu. Jsou rádi, že nemají žádné povinnosti a mohou odpočívat dle libosti. Nic je netrápí, ale problémem je, že je nic ani nezajímá. Společnost je vnímá jako již mrtvé. Posledním typem je *starý dospělý*. Senior

je smířený se svým věkem i zdravotním stavem a tak se podle toho chová, přesto svůj život nevzdal. Je smířený s tím, že je v některých záležitostech soběstačný, ale někdy potřebuje pomoc od druhých. Má dobrý vztah se svou rodinou, které se snaží pomáhat a zároveň neodmítá jejich pomoc. Takovýto senior má své koníčky, záliby a povinnosti, kterým se věnuje. Je smířený s obtížemi, které přináší stáří, i se smrtí, která se blíží.

Uvědoměním si vlastního přístupu ke stáří může člověk nejen změnit, jak bude vypadat jeho stáří, ale také může lépe porozumět seniorům ve svém okolí. S tím souvisí i možnost kvalitnější přípravy volnočasových aktivit v domově pro seniory. Seniorův přístup ke stáří se bude odrážet i v jeho volbě volnočasových aktivit a přistupování k nim. Když s tímto bude organizátor volnočasových aktivit počítat, je větší pravděpodobnost zapojení i seniorů, kteří se se svým stárnutím úplně nevyrovnali.

1.2 Potřeby ve stáří

Od narození až po smrt má člověk určité potřeby. Někteří lidé potřebují s uspokojování vlastních potřeb pomoci. Ne vždy je příčinou věk jedince, lze najít mnoho dalších důvodů, proč si jedinec nedokáže své potřeby uspokojit sám. Seniorům, kteří žijí v domově pro seniory, může s naplněním potřeb pomoci personál tohoto domova. Největší příležitost k tomu mají zaměstnanci, kteří vytvářejí volnočasové aktivity.

Teorii o lidských potřebách je velké množství (Maslow, Chloubová, Vágnerová, Suchomelová...). Ve své práci vycházím z pojetí potřeb od Vágnerové (2007), které vystihuje určitý posun potřeb seniorů v období od raného stáří po vysoký věk. Rozdělení doplním o potřeby, které ve své knize uvádí Suchomelová (2016), z důvodu celistvosti pohledu na člověka jako bio-psycho-sociálně-spirituální osobu.

Jak už jsem výše uvedla, Vágnerová (2007, s. 344–347, 413–413) potřeby seniorů rozdělila podle období, ve kterém se právě nachází. Pro období raného stáří (60–75let) uvádí potřebu stimulace a otevřenosti novým zkušenostem, potřebu sociálního kontaktu, potřebu citové jistoty a bezpečí, potřebu seberealizace, potřebu otevřené budoucnosti a naděje. Pro období pravého stáří (75 let a více) uvádí: potřebu stimulace, potřebu bezpečí, potřebu sociálního kontaktu a citové vazby, potřebu autonomie, potřebu akceptace a uznání.

1.2.1 Potřeba stimulace a otevřenost novým zkušenostem

V raném stáří bývá potřeba stimulace snižena jak v intenzitě, tak i v proměnlivosti podnětů. Velká intenzita podnětů seniory dráždí a unavuje. Lidé v tomto období jsou

mnohem vnímavější k méně nápadným stimulům. Dávají přednost klidnějšímu stereotypu. Větší množství nových informací a změn, k nimž dochází kolem nich, mohou napomáhat k nepříjemným pocitům nejistoty a dezorientace. Pokles potřeb stimulace vyplývá i ze skutečnosti, že s věkem narůstá omezení kompetencí, a proto pro ně některé podněty začínají být zátěží. V pravém stáří je potřeba stimulace relativně nízká, ale někteří senioři mohou strádat jejím nedostatkem. Ten má negativní vliv na pocit celkové životní pohody, uchování různých schopností a dovedností. Nuda a bezcílnost mohou vést ke ztrátě motivace a apatii. Aktivita eliminuje nepříjemný pocit a tak se často stává, že senior vyhledává různé aktivity, jen aby něco dělal. (Vágnerová, 2007, s. 344, 413)

Na důležitost potřeby smyslu života a životního cíle poukazuje i Suchomelová (2016). Domnívám se, že s výše uvedenými potřebami souvisí další potřeba, kterou uvádí Suchomelová. Je to potřeba zachování souvislosti životního příběhu.

1.2.2 Potřeba sociálního kontaktu a citové vazby

Komunikace s lidmi je významná v každém vývojovém období, musí být však přiměřená. Starší lidé potřebují dostatek sociálních podnětů, ale i své soukromí, jinak jsou vystaveni zátěži nadměrné stimulace. Potřebují, aby jejich vztahy s lidmi měly symetrický charakter, a velmi citlivě prožívají jakékoliv narušení vztahu. Senioři preferují kontakt se známými lidmi. Ti je tolik nezatěžují a ví co od nich očekávat. S přibývajícím věkem a s ubýváním kompetencí se starší lidé uzavírají a dávají přednost komunikaci s jedinci stejné věkové kategorie. K preferenci komunikace se svou generací dochází převážně z důvodu, že staří lidé mají pocit, že mladým lidem nerozumí a jejich zájmy a cíle jsou jim cizí. Svě generaci rozumí, jelikož žili ve stejném „světě“ jako oni, a rozumí jim v problémech, které přináší stáří. Ve vyšším věku přibývá závislost na kontaktu s rodinou a také přibývá potřeba patřit do nějaké skupiny, nejčastěji do rodiny. (Vágnerová, 2007, s. 345, 413)

1.2.3 Potřeba bezpečí a autonomie

Ve stáří bývá intenzivnější a její uspokojování významnější, než tomu bylo ve středním věku. Důvodem může být reálné riziko ohrožení, např. onemocnění, ovdovění, ale také uvědomování si ubývání sil a schopností. Snižuje se jejich sebedůvěra a roste vědomí nutnosti přijmout pomoc druhé osoby. Pocit jistoty vzrůstá, když má senior blízkou osobu, která je ochotna o něj s láskou pečovat. S tím to souvisí potřeba autonomie

ve vyšším věku. Senior potřebuje dosáhnout přijatelné rovnováhy mezi mírou samostatnosti a závislosti na druhých. Důležitá je zde symbolická autonomie, kdy senior rozhoduje, alespoň o maličkostech. (Vágnerová, 2007, s. 345-346, 413-417)

1.2.4 Potřeba seberealizace, akceptace a uznání

Tato potřeba ve stáří může být hůře uspokojována a obvykle také postupně klesá její význam, nebo se mění způsob jejího uspokojování. Největší zásah do upokojování této potřeby je odchod do důchodu, který může vést až k frustraci. U některých seniorů může vést k rezignaci a pocitu méněcennosti, ale někteří senioři zvolí užití aktivních obranných strategií. Najdou si nové aktivity nebo zdůrazňují minulé výkony, leckdy poněkud zidealizované apod. S potřebou seberealizace velmi souvisí potřeba pocitu užitečnosti. S přibývajícím věkem se zvyšuje pocit zbytečnosti a tak se senioři snaží tento pocit eliminovat strháváním pozornosti nebo snahou udělat něco užitečného. Tato tendence se může projevat někdy i pro druhé nepochopitelným způsobem, jako například uchovávání obnošených šatů. (Tamtéž, s. 346-347, 414)

Ačkoliv jsou jednotlivé potřeby rozebrány v určitých celcích, tak se vzájemně ovlivňují a navazují na sebe. Některé chování seniora nám může přijít zvláštní nebo až nepochopitelné, ale může to být důsledek nenaplnění nějaké jeho potřeby. Zvlášť v domovech pro seniory by zaměstnanci měli pátrat po neobvyklém chování klienta. Nejčastějším uváděným příkladem skrytého nenaplnění potřeby komunikace je volání personálu na pokoj kvůli každé maličkosti. Proto si myslím, že znalost poznatků o potřebách v seniorském věku napomáhá lidem, kteří pečují o seniory, k lepší péči. Pro pečující osobu by mělo být na prvním místě, jaké má senior potřeby, a podle toho strukturovat péči, kterou mu chce poskytnout.

Se zvyšováním věku, kterého se jedinec může dožít, bylo objeveno i mnoho poznatků o stáří a stárnutí. Znalost probíhajících změn v období stáří je důležitá jak pro konkrétního jedince, tak i pro osobu, která jakýmkoliv způsobem přichází do styku se starším člověkem. Zvlášť důležité jsou tyto poznatky pro personál domova pro seniory. Správně školený personál může seniorům zlepšit a zpříjemnit jejich poslední roky života.

2 Domov pro seniory jako místo aktivního života

Druhá kapitola přiblíží problematiku vymezení volného času v seniorském věku. Dále přibližuje prostředí domova pro seniory se zaměřením na standardy kvality sociálních služeb a na tvorbu volnočasových aktivit, které podporují aktivní život obyvatel domova.

2.1 Volný čas

V období stáří narůstá množství volného času. Začíná to odchodem do důchodu, kdy už člověk nemusí do práce. Někteří lidé tento čas využijí aktivně a pak nastává paradox, že senioři vlastně vůbec nemají čas. Ale ne každý dokáže svůj volný čas vyplnit a raději se uzavírá doma. Podobný vzorec můžeme najít i v domově pro seniory, kde volného času ještě více přibývá. Zde je zásadní úloha pro vedoucího volnočasových aktivit, aby připravil takové aktivity, které zaujmou i ty klienty, kteří raději sedí ve svém pokoji. Proto je důležité vymezit si pojem volný čas, jelikož ne každá definice volného času je, podle mého názoru, adekvátní pro volný čas seniorů.

2.1.1 Definice volného času

Každý abstraktní pojem jde těžko jednoznačně definovat. Ne jinak je tomu i v tomto případě. Existuje mnoho definic, co volný čas je i co volný čas už není. Nejčastěji se volný čas staví do protikladu s prací. U seniorů, a hlavně u seniorů v domově pro seniory, je takové rozdělení času špatně realizovatelné.

Jednou z definic, která nemluví o rozdělení času na čas práce a volný čas, je definice Vážanského (2001, s. 30): „*Volný čas je charakterizován jako disponibilní časový prostor, v němž by volný čas mohl pro jedince znamenat skutečnou svobodu. Je také dobou, v níž se individuum může nezávisle na jakýchkoli povinnostech výhradně svobodně realizovat a dělat to či ono, k čemu je nikdo nenutí a k čemu též není podvědomě nuceno*“.

Definice volného času se nejvíce zabývají dětmi, mládeží a zájmovým vzdělávání dospělých. Stejného problému si všimli i Janiš ml. a Skopalová ve své knize Volný čas seniorů. Janiš ml. (2011, s. 694) upřesňuje volný čas seniorů jako: „*takový čas, kdy jsou provozovány zájmové aktivity na základě fyzických, psychických, sociálních a zájmových aspektů jednotlivých osob, které jsou vykonávány mimo čas věnovaný péči o vlastní osobu, domácnost, rodinu a uspokojování základních potřeb jedince*“.

v seniorském věku. Jedná se o takové aktivity, které přinášejí radost, zábavu, spokojenost, potěšení a uspokojení“.

Myslím si, že to nejdůležitější pro pochopení volného času, nejen u seniorů, obsahují obě uvedené definice. Je z nich patrná důležitost dobrovolnosti a zájmu jedince při vyplňování volného času. Tyto aspekty jsou důležité u všech kategorií lidí, ale co si myslím, že je nejdůležitější u volného času seniorů, je provázanost volnočasových aktivit s fyzickým a psychickým stavem jedince. Přece jen je u seniorů větší pravděpodobnost, že jedinec nemůže z nějakého důvodu vykonávat určitou činnost.

2.1.2 Funkce volného času

Další důležitou složkou volného času jsou jeho funkce. Dá se říct, že konkrétní funkce volného času se dá přiřadit ke konkrétní potřebě seniora. Díky tomu může vedoucí volnočasových aktivit připravit aktivity, které nejen vyplňují volný čas, ale také napomáhají k uspokojení konkrétní potřeby klientů.

Funkce volného času uvádím z knihy *Zájmové vzdělávání dospělých* od autora M. Šeráka (2009), který je zpracoval podle kategorizace H. W. Opaschowski z důvodu stručnosti a přesto výstižnosti jednotlivých pojmů. Opaschowski dělí funkce volného času na osm kategorií.

- „**Rekreace** – zotavení, shromažďování sil, psychické uvolnění, osvěžení,
- **kompenzace** – rozptýlení, potěšení, vyrovnání nedostatků, vědomé zřeknutí se pravidel a norem, bezstarostnost,
- **edukace** – potřeba poznání, další vzdělávání, touha po zážitcích, výměna rolí,
- **kontemplace** – potřeba klidu, rozjímání, čas pro sebe sama, autoreflexe,
- **komunikace** – potřeba sdělení, kontaktu, vyhledávání sociálních vztahů, pospolitost, empatie, láska,
- **integrace** – potřeba společenských vztahů, hledání emociální jistoty, pocitu sounáležitosti, rituály, tradice, kolektivní vědomí,
- **enkulturace** – potřeba kreativního rozvoje, nezávislý růst schopností, tvůrčí uplatnění, fantazie,
- **participace** – potřeba angažovanosti, vlastní iniciativa, potvrzení sebe samého, spolurozhodování, kooperace, spoluodpovědnost.“ (Šerák, 2009, s. 29-30)

Mnoho z uvedených funkcí volného času lze ztotožnit s potřebami nejen celého období lidského života, ale hlavně s potřebami v seniorském věku. Proto vidím volnočasové aktivity v domovech pro seniory jako velmi potřebnou věc. Myslím si, že správně zvolenou aktivitou lze uspokojit některé potřeby klienta nebo alespoň k tomu napomoci.

2.2 Domov pro seniory

Když si senior uvědomí, že na starost o domácnost a o sebe už sám nestačí, má několik možností jak tuto situaci řešit. Jako první řešení se zde nabízí pomoc rodiny, ale ne vždy rodina v takovéto chvíli pomůže. Druhým řešením může být zůstat v domácnosti a zaplatit si terénní služby, které pomáhají s domácností starším osobám. Posledním řešením by měl být odchod do nějakého ústavního zařízení. Jedním z nich je domov pro seniory.

Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách, v § 49 vymezuje domov pro seniory takto: „*V domovech pro seniory se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.*“ Dále popisuje obsah činností domova pro seniory vůči svému klientovi. Najdeme mezi nimi, mimo jiné, i aktivizační činnosti. Aktivizační činnosti ani jiná v zákoně uvedená činnost není nějak blíže popsána. Záleží jen na pojetí samotného vedení domova pro seniory, jak bude činnosti realizovat.

Ve vyhlášce číslo 505/2006 Sb., v § 15 je sice uvedeno, v jakém rozsahu se mají činnosti v domovech pro seniory poskytovat, ale stále je popis velmi obecný. Příkladem uvedu, jak zde popisují aktivizační činnosti. Ty jsou uvedeny jako sedmý bod a jsou označeny písmenem g:

- „1. *volnočasové a zájmové aktivity,*
2. *pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s přirozeným sociálním prostředím,*
3. *nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností.*“

Velmi obecné vymezení aktivizačních činností vůbec nepracuje například s možností naplňování potřeb klientů domova pro seniory. Při pročetí zákona č. 108/2006 Sb. i vyhlášky č. 505/2006 jsem nenašla zmínku o potřebách klienta v domově pro seniory. S touto možností ale pracují naši sousedé v Rakousku. Rakouské domovy pro seniory pracují s modelem ABEDLs® – Aktivita a existenciální zkušenosti

života. Jedná se o model, který je postaven na potřebách a schopnostech klienta. Model je rozpracován do třinácti kategorií. Dle webu AEDL (2008) jsou jimi:

- komunikace,
- pohyb,
- zajišťování životních funkcí,
- osobní hygiena,
- jídlo a pití,
- vyměšování,
- oblékání,
- odpočinek a spánek,
- zaměstnávání,
- chování a pocity jako muž/žena,
- zajištění bezpečného okolí,
- zajištění sociálních kontaktů, vztahů a oblastí
- a umění zvládat a zaobírat se životními a existenčními otázkami a zkušenostmi.

Vzhledem k zaměření mé práce na mužskou část klientů domova pro seniory se zastavím u kategorie „chování a pocity jako muž/žena“. Podle mého názoru, když se personál domova pro seniory snaží co nejdéle zachovat pocit muže, musí se toto úsilí odrážet i v přípravách volnočasových aktivit. Tedy realizací aktivit, které jsou ryze mužského charakteru. Tento aspekt mi ve většině českých domovů pro seniory chybí. Nejenže v mnohých domovech pro seniory nenalezneme například dílny pro muže a zvláště pro ženy, ale hlavně je to viditelné v oblékání klientů. Většina klientů chodí v teplákách a ve svetrech. Personál nedbá na „pěkné“ oblékání klientů tak, aby se žena cítila opravdu ženou a muž mužem.

2.2.1 Standardy kvality sociálních služeb

Domovy pro seniory musí plnit standardy kvality sociálních služeb, které stanovilo Ministerstvo práce a sociálních věcí. „*Standardy kvality sociálních služeb slouží k tomu, aby zajišťovaly kvalitu poskytovaných sociálních služeb klientům a chránily jejich zájmy a práva v souvislosti se všemi činnostmi spojenými s poskytováním jakékoliv sociální služby.*“ (Malíková, 2011, s. 50)

Jedná se o patnáct obecně stanovených standardů. Jsou psány obecně z důvodu závaznosti pro všechny poskytovatele sociálních služeb. Jednotlivé standardy jsou doplněny o kritéria, které napomáhají k porozumění, co má jednotlivý standard splňovat. Také napomáhá při kontrole plnění jednotlivých standardů, jelikož jsou snadno měřitelné. (Kostečka, Pektor, Ghayyadová a kol., 2008)

Dle vyhlášky č. 505/2006. Sb. se jedná o tyto standardy:

- *„cíle a způsoby poskytování sociálních služeb,*
- *ochrana práv osob,*
- *jednání se zájemcem o sociální službu,*
- *smlouva o poskytování sociální služby,*
- *individuální plánování průběhu sociální služby,*
- *dokumentace o poskytování sociální služby,*
- *stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby,*
- *návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje,*
- *personální a organizační zajištění sociální služby,*
- *profesní rozvoj zaměstnanců,*
- *místní a časová dostupnost poskytované sociální služby,*
- *informovanost o poskytované sociální službě,*
- *prostředí a podmínky,*
- *nouzové a havarijní situace,*
- *zvyšování kvality sociální služby“.*

V jednotlivých bodech jsou sice zohledněny individuální potřeby klientů, ne však příliš výrazně na rozdíl například od praxe v sousedním Rakousku. Model ABEDLs® umožňuje individualizovanou péči o klienta v oblasti jeho deficitů a uspokojování specifických potřeb ve stáří. (Křížková, 2015, s. 25) V kritériích českých standardů nenalezneme například ani zmínku o volnočasových aktivitách, proto je důležitá vnitřní koncepce jednotlivých domovů pro seniory.

2.3 Volnočasové aktivity v domově pro seniory

Z předchozích kapitol vyplývá, že je v domově pro seniory příprava a realizování volnočasových aktivit vskutku důležitou činností. Tyto programy neslouží jen k vyplnění volného času klientů, ale jsou významné pro zlepšení nebo udržení fyzické a psychické kondice. Kalvach a kol. (2004, s. 436) ve své knize píše: *„Je třeba, aby zdravotníci hodnotili, chránili a obnovovali u každého geriatrického pacienta soběstačnost, sociální síť, komunikační schopnosti a pocit smysluplné existence.“* Domnívám se, že v domovech pro seniory to není jen úkol zdravotního personálu, ale především těch, kteří vytvářejí volnočasové aktivity. Výběrem správných aktivit

a vytvářením podnětného prostředí mohou docílit pozitivního vlivu na seniora a jeho stárnutí. Vždyť jedním z principů aktivního stárnutí je zachování aktivního života, byť s ohledem na konkrétní omezení člověka.

Při výběru a plánování jednotlivých činností je třeba dbát na určité aspekty. Aktivity by měly být dle Rheinwaldové (1999, s. 11, 13) tvořeny podle individuálních potřeb, zájmů a oblíbenosti klientů. Kalvach a kol. (2004) uvádějí ve své knize nejen rozpracovanější pohled, co se konkrétně může skrývat pod pojmem individualit jedince, a to i se zaměřením na spojení osobnost jedince a přístupu k činnosti, ale také zde nalezneme rozpracování, jak vytvořit volnočasové aktivity, aby motivovaly k činnosti klienty. V téže knize (s. 440) doporučují vzít v potaz i osobnost klienta. K připravené činnosti bude jinak přistupovat introvert a jinak extrovert. Další důležitý aspekt v přípravě volnočasových aktivit je motivace. Podporu motivace vidí (tamtéž, s. 439) v několika bodech:

- **Důraz na praktickou každodennost** – podpora každodenních, běžných činností, které lidé dělají, dělat chtějí a umí je. Může to být třeba jen posezení s přáteli v kavárně nebo v hospůdce.
- **Smysluplnost** – člověk musí vědět, proč konkrétní činnost dělá. Každý si musí sám najít smysl, proč činnost dělat, ať je její smysl jakýkoliv.
- **Dobrovolnost** – každý si sám rozhodne, zda činnost bude dělat, nebo ne.
- **Příjemnost** – nejen samotné aktivity, ale i celkového prostředí, ve kterém činnost provádí.
- **Sociální přiměřenost** – činnosti by měly podporovat důstojnost a sebepojetí každého klienta.
- **Úspěšnost** – činnosti by měly být tvořeny tak, aby si každý našel svou roli, která mu vyhovuje, a prožil pocit úspěchu i v kolektivní práci.
- **Pomoc a podmiňování** – prostředí okolo seniora by mělo být podnětné pro jeho aktivitu a klient by měl pociťovat podporu od vedoucího činnosti, který mu je nápomocen při plnění úkolu. Vedoucí pomáhá klientovi s činnostmi, které sám zcela nezvládne.

Jednotlivé body motivace nepřímo poukazují na důležitost zaměření aktivit, které podporují možnost co nejdelšího zachování bytí muže mužem a ženy ženou. Je to patrné již v prvním bodu, kde je kladen důraz na známost činnosti. Vystává evidentní

problém některých domovů pro seniory, kde muži dělají činnosti, které by ve své domácnosti nedělali.

Kalvach a kol. (2004) poukazují na potřebu rozdělení činností podle různých kritérií, např. podle místa v životě člověka, podle počtu zapojených osob, podle uspokojených potřeb. Zahrnutí potřeb je zde velmi pestré, ale ani zde není jasné zaměření na zachování bytí muže mužem nebo ženy ženou. Ale ve výčtu činností se dá nalézt několik bodů, které by tomu mohly napomáhat. Jsou to například „*činnosti podporující identitu, důstojnost a osobní rozvoj*“. Autoři (tamtéž, s. 441) nabízejí možnost realizace tohoto bodu jako studium, vzdělávání, učení novým činnostem, mít role a práci, zodpovědnost za splněné úkoly a podobně. Podle mého názoru je možnost připravit aktivitu i tak, aby role a práce odpovídala konkrétnímu pohlaví.

Odchod do domova pro seniory je pro člověka velmi obtížné rozhodnutí. Opouští svůj domov, ve kterém v některých případech žil i celý život. Vzdává se svého soukromí a musí některé činnosti přenechat personálu domova. Mnohdy se o většinu činností postará personál a seniorům zbývá velké množství volného času. Jak s ním klient naloží je především na něm, ale také velmi záleží na domově, ve kterém klient žije. Jednotlivé domovy pro seniory nemají od státu striktně dány požadavky, jak přistupovat k vytváření volnočasových aktivit. Záleží na vnitřní filozofii konkrétního domova pro seniory a na přístupu a připravenosti personálu, který je zodpovědný za přípravu volnočasových aktivit.

3 Ergoterapie

Jednou z aktivit k vyplnění volného času klientů v domově pro seniory je ergoterapie. Pod tímto pojmem se skrývá velmi mnoho aktivit a způsobů provedení. Proto se tato kapitola věnuje definicím pojmu ergoterapie, popisu jednotlivých oblastí a také porovnání, jak taková ergoterapie může vypadat v jednotlivých domovech pro seniory.

Skoro v celé kapitole čerpám především z knihy od Pfeiffera (1990). Je to z důvodu omezeného množství literatury, která se zabývá ergoterapií. Mnohé knihy, které se touto problematikou také zabývají, též čerpají z knihy od Pfeiffera.

3.1 Definice ergoterapie

Podle Pfeiffera (1990, s. 9) se slovo ergoterapie skládá ze dvou řeckých slov: *ergon*, které je překládáno jako práce, a *therapia*, které je překládáno jako léčba. Spojením vznikne název „*léčba prací*“. Pfeiffer doporučuje název nijak nepřekládat z důvodu možné záměny s pojmem pracovní rehabilitace, což je část celkové rehabilitace, jejímž cílem je jedince znovu začlenit do zaměstnání. S Pfeifferovým doporučením souhlasím, a proto ve své práci název ergoterapie nijak nepřekládám. To však není jediný důvod. Myslím si, že tento pojem dokáže skrýt celou škálu provádění ergoterapie a překládání pojmu je zavádějící a omezující bohatost ergoterapie.

Mnohem větší problém nastává, když ergoterapii chceme definovat. Existuje několik definic, ale ještě se nenašla jednotná definice, která by přesně určovala její náplň a cíle. Na ukázkou uvedu nejčastěji uváděné.

Podle Kubínkové a Křížové (1997, s. 7) je ergoterapie: „*lékařem předepsaná léčebná činnost pro tělesně, duševně nebo smyslově postižené osoby, kterou vede ergoterapeut. Jde o využití práce nebo různých jiných, např. výtvarných činností přiměřeným způsobem, podle onemocnění a stavu pacienta. Pro každého nemocného se vypracovává individuální léčebný program. Při něm musí být dodržovány a uplatňovány specifické formy a metody léčby.*“

Podle České asociace ergoterapeutů (Rodová, 2008) je ergoterapie profesí, která prostřednictvím smysluplného zaměstnávání usiluje o zachování a využívání schopností jedince potřebných pro zvládání běžných denních, pracovních a zájmových činností u osob jakéhokoli věku s různým typem postižení. Pro podporu participace jedince využívá specifické metody a techniky, nácvik konkrétních dovedností, poradenství či přizpůsobení prostředí. Pojmem „zaměstnávání“ jsou myšleny veškeré činnosti, které

člověk vykonává v průběhu života a jsou vnímány jako součást jeho identity. Primárním cílem ergoterapie je umožnit jedinci účastnit se zaměstnávání, která jsou pro jeho život smysluplné a nepostradatelné.

Pfeiffer (1990, s. 9) na rozdíl od výše zmíněných definic výhodu ergoterapie vidí i v tom, že „*má velmi povzbudivý účinek na udržení nebo znovuzískání ztracených sil a sebedůvěry, odpoutává pozornost od onemocnění a zbavuje nemocného jinak velmi častých pesimistických myšlenek*“.

Je patrné, že se některé prvky v definicích opakují a v jiných prvcích se definice rozcházejí. Rozcházejí se například v tom, zda má být ergoterapie předepisována lékařem, či nikoliv. Dále se rozcházejí v zaměření. Některé definice počítají jen s klienty, kteří jsou nějak postižení nebo nemocní, a je zde potřeba individuální plán. Nepočítají například s klienty z domova seniorů, kde lze ergoterapii provádět jako skupinovou činnost a ergoterapie zde slouží jako vyplnění volného času seniorů.

V čem se definice shodují, je, že prostřednictvím smysluplné aktivity ovlivňují pacientovo či klientovo zdraví, a to jak duševní, tak i fyzické. Také se shodují v náplni ergoterapie. Nemusí to být jen aktivity, které jsou přímo zaměřené na postiženou oblast, ale i aktivity které působí i na okolní oblasti. V takovýchto momentech se nejčastěji volí rukodělné či výtvarné činnosti, společenské hry apod.

Dalším problémem, proč nejde vytvořit jednotnou a zároveň výstižnou definice je, že v ergoterapii rozeznáváme několik hlavních oblastí. Pfeiffer (1990, s. 11) dělí ergoterapii na čtyři oblasti:

- „*kondiční ergoterapie,*
- *ergoterapie cílená na postiženou oblast,*
- *ergoterapie zaměřená na pracovní začlenění,*
- *ergoterapie zaměřena na výchovu k soběstačnosti.*“

Křivošíková (2011, s. 23) ve své knize vychází při rozdělení ergoterapie z původního Pfeifferova rozdělení, ale oblasti nazývá jinak a doplnila je ještě o jednu.

Uvádí tyto:

- „*ergoterapie zaměstnáváním,*
- *ergoterapie funkční,*
- *ergoterapie zaměřena na nácvik pracovních dovedností,*
- *ergoterapie zaměřena na nácvik všedních denních činností,*
- *ergoterapie zaměřena na poradenství.*“

3.2 Oblasti ergoterapie

V této části se zaměřím na všechny čtyři oblasti ergoterapie tak, jak je uvádí Pfeiffer (1990). Doplním je o oblast zaměřenou na poradenství, jak uvádí Křivošíková (2011).

3.2.1 Kondiční ergoterapie

Podle Křivošíkové (2011, s. 26) je kondiční ergoterapie „*historicky nejstarší a tedy i v širším povědomí odborné i laické veřejnosti nejznámější.*“ Jejím úkolem je odpoutat pozornost od nepříznivého vlivu onemocnění a udržet dobrou duševní pohodu. Dociluje se toho pomocí vybírání aktivit podle zájmu klienta. Takto vybrané aktivity napomáhají utvářet pocit smysluplného trávení volného času a nedávají tak prostor negativním myšlenkám. (Pfeiffer, 1997, s. 51)

Využívá nepřeberné množství činností. Její „repertoár“ obsahuje rukodělné, výtvarné, pohybové činnosti, hry pohybové i společenské, práci na zahradě, pečení, vaření apod. Ve všech vyjmenovaných činnostech musí být klient aktivně činný, ale kondiční ergoterapie obsahuje i činnosti, při kterých může být klient pasivní. Je to například u sledování TV, poslechu hudby, předčítání apod. (Srov. Pfeiffer, 1997, s. 51; Křivošíková, 2011, s. 26-27)

Tento typ ergoterapie se dá využít u všech pacientů či klientů, jelikož volný čas má každý. Ať už je to doba, kdy pacient nemá žádné vyšetření ani rehabilitaci apod., nebo volný čas, který má klient jakéhokoliv pobytového či denního zařízení. Další výhodou kondiční ergoterapie je možnost ergoterapii provádět skupinově, kde klienti mezi sebou mohou navázat kontakt, nebo individuálně, kde se neopomíjí ani pacienti upoutaní na lůžko nebo klienti, kteří se z jakéhokoliv důvodu nemohou zúčastnit skupinové ergoterapie.

Tento typ ergoterapie je velmi vhodný pro domovy seniorů, kde je velmi často součástí volnočasových aktivit. Podle mého názoru je důležité vybírat aktivity nejen podle zájmu klienta, ale je důležité znát i jeho autobiografii a snažit se vycházet z ní. Domov pro seniory má výhodu, že sdružuje lidi podobného věku a zážitků. Proto jedna aktivita může vycházet ze zkušeností více klientů. S autobiografií také souvisí pohlaví klienta. Mnoho aktivit je vhodných spíše jen pro jedno pohlaví. Těžko bude pletení u muže vzbuzovat pocit smysluplného trávení volného času, nevěnoval-li se tomu v dřívějších letech.

3.2.2 Ergoterapie cílená na postiženou oblast

Tuto oblast již nejde rozšířit do všech organizací, jako tomu bylo u kondiční ergoterapie. Je to z důvodu vysokých požadavků jak na ergoterapeuta, tak i na prostředí, v němž se tato ergoterapie provádí. Pfeiffer (1990, s. 12) uvádí, že tato forma je mnohem náročnější na znalosti ergoterapeuta. Dále uvádí důležitost specifického vybavení ergoterapeutického pracoviště z důvodu provádění cvičení na stroji nebo na sportovním nářadí, které je speciálně upraveno pro cílený pohyb konkrétní oblasti lidského těla.

3.2.3 Ergoterapie zaměřená na pracovní začlenění

Tato oblast je dle Pfeiffera (1997, s. 52) velmi důležitou pro osoby, které vlivem onemocnění s dlouhodobými nebo i trvalými následky musejí změnit nebo podstatně přizpůsobit své zaměstnání i celkový způsob života svému stavu. Podle Křivošíkové (2011, s. 25) se tato oblast snaží o možnost opětovného začlenění jedince do původního zaměstnání nebo najít jiné vhodné uplatnění. Také hledá trvalou a přiměřenou pracovní zátěž osobě v rekonvalescenci.

3.2.4 Ergoterapie zaměřena na výchovu k soběstačnosti

Zde je ergoterapie zacílena na jedince, který po nemoci z jakéhokoliv důvodu nezvládá vykonávání každodenních činností, které utvářejí život člověka, nebo s nimi má značné problémy. Patří sem např. osobní hygiena, koupání, oblékání, mobilita, používání WC, obstarávání si jídla, běžné práce v domácnosti apod. Prostřednictvím kompenzačních mechanismů nebo pomůcek napomáhá ergoterapeut dosažení maximálně možné soběstačnosti pacienta v denních aktivitách. (Křivošíková, 2011, s. 24)

3.2.5 Ergoterapie zaměřena na poradenství

Význam této oblasti ergoterapie v poslední době stoupá, a to z důvodu rostoucí medicínské péče. V dnešní době je k dispozici velké množství informací, které se týkají sociálních služeb, zdravotních doporučení, nebo kompenzačních a technických pomůcek. Proto je pochopitelné, že pacient i jeho rodina potřebují pomoci se v těchto informacích zorientovat a čerpat služby a možnosti, na které mají právo. (Tamtéž, s. 28)

Z popisu je jasně zřetelné, že skloubení všech oblastí v jeden celek, je velmi náročné a možná i nedosažitelné. Je tomu tak z důvodu velké náročnosti na osobu

ergoterapeuta, který by musel mít velké znalosti týkajících se všech oblastí ergoterapie. Dalším důvodem je velká finanční náročnost, jelikož stroje, které jsou potřeba, jsou velmi drahé, a dále nevyužitelnost některé oblasti v konkrétní praxi. V domovech pro seniory například nevyužijeme oblast, která se zabývá znovuzačleňováním jedinců do zaměstnávání. Nejen proto je jednodušší se zaměřit vždy jen na jednu či dvě oblasti.

3.3 Ergoterapie v domovech pro seniory

Využití ergoterapie v domovech pro seniory může být různorodé a to nejen z důvodu různorodosti samotné ergoterapie, ale i díky pojetí ergoterapie konkrétním domovem pro seniory. Některé domovy provádějí ergoterapii tak, jak je výše popsána, jsou ovšem i domovy, které sice ve své nabídce ergoterapii uvedenou mají, ale je to spíše ergoterapie v uvozovkách. Tato „ergoterapie“ je nejvíce podobná kondiční ergoterapii. Jde zejména o vyplnění volného času klientů a jejich setkávání, aby vznikala nová přátelství a klienti nebyli zavření jen ve svých pokojích nebo nevysedávali na chodbách. Často se v takových to zařízeních mluví o „ergo“.

Kalvach a kol. (2004, s. 424) o takto prováděné ergoterapii píše: *„Ergoterapii neprovádí vyškolené ergoterapeutky, ale velmi často sociální pracovníce nebo aktivizační pracovníci. V takovémto pojetí ergoterapie je především program orientovaný na pestrost, zajímavost a ne na potřeby a zájmy uživatelů. Program je velmi často součástí celodenního programu domova.“* Sama jsem takto organizovanou ergoterapii zažila, a proto plně souhlasím s tímto popisem.

Takovýmto domovem je například Domov pro seniory POHODA v Netolicích. Na svých internetových stránkách uvádějí, že mají ergoterapeutickou dílnu. Jelikož jsem v tomto zařízení plnila školní praxi, vím, že „ergoterapie“ je zde dělána za účelem aktivního vyplnění volného času seniorů. Vede ji sociální pracovníce a činnost nazývají „ergo“. Pracovnice, která vede „ergo“, má na starosti nejen vymyšlení činností, které se konají přímo ve vyhrazený čas „erga“, jako jsou ruční práce, vaření, práce na zahradě apod., ale má na starosti i pořádání výletů, různých oslav atd.

Opačné pojetí ergoterapie prezentuje na svých internetových stránkách Domov pro seniory Předklášteří. Zde ergoterapii rozdělili do tří skupin podle jejího účelu, totožně s popisem oblastí ergoterapie, a to následovně. *Léčebná výchova k soběstačnosti* obsahuje nácvik všedních denních činností, jako například péče o sebe, chůze apod. *Cílená (funkční) ergoterapie* je zaměřena na individuální potřeby uživatele

ve specifických oblastech. *Kondiční ergoterapie* spočívá v zájmové činnosti odvíjející se od původních návyků a dovedností uživatelů. Jedná se o ruční práce, přípravu pokrmů, práce na zahradě, péče o drobná zvířata, vycházky, promítání filmů, posezení u kávy, prohlížení novin a jiné.

Uvedené příklady jasně ukazují, jak velmi rozdílné může být pojetí toho, co konkrétní domov pro seniory nazve ergoterapií. Název není zárukou toho, že konkrétní domov pro seniory opravdu provádí terapii v pravém slova smyslu, tedy to, že prováděné činnosti mají nějaký léčebný efekt. To ale nesnižuje význam pracovních aktivit. I jen „pouhé“ smysluplné využití volného času seniorů v domově je důležité. Je ovšem taktéž důležité mít vždy na zřeteli, pro koho jsou aktivity připravovány. Podstatné je vybírat aktivity podle zájmu a zkušeností klienta či klientů, aby dávaly smysl jim samotným. Takové aktivity pomohou klientovi odpoutat pozornost od svých problémů a naplnit mnohé z jeho potřeb.

4 Metodologie

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Výzkumný problém, který řeším v mé bakalářské práci, je potřebnost pánské dílny v nabídce volnočasových aktivit v domově pro seniory. Proto se v této části práce pokusím nalézt a charakterizovat potřeby mužských klientů domova pro seniory, které jsou naplňovány prostřednictvím účasti v pánské dílně.

Hlavní výzkumná otázka zní:

„Jaké hlavní potřeby¹ klientů jsou naplňovány skrze účast na pánské dílně a jakým způsobem?“

Hlavní výzkumnou otázku rozvinu dvěma dílčími otázkami:

„Liší se v tomto nějak pánská dílna a aktivita nazvaná ‚vyrábění‘?“

„Mají senioři zájem o striktní rozdělení na pánskou a dámskou dílnu?“

4.2 Výzkumné metody a zdůvodnění strategie

S ohledem na podstatu výzkumného problému jsem k jeho řešení zvolila kvalitativní přístup. Možnost práce s menším počtem účastníků umožňuje danou problematiku prozkoumat v hlubších souvislostech. Díky přímému kontaktu s participantem získáme nejen jeho výpověď o dané problematice, ale především uvidíme i jeho neverbální komunikaci, která se ne vždy ztotožňuje s verbální výpovědí. A jelikož kvalitativní výzkum není pevně strukturován, lze na takovou vzniklou situaci reagovat. (Miovský, 2006, s. 25-27)

Povaha výzkumné otázky je velmi vázaná na subjektivní pocity oslovených respondentů. Proto jsem pro výzkum zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Dopředu jsem si připravila několik základních otázek, které jsem si dle potřeby upravovala a doplňovala o další otázky v průběhu rozhovoru. Ve všech případech probíhaly rozhovory v pokoji respondenta, kde jsme byli sami. Před nahráním rozhovoru a pokládáním připravených otázek jsem si s respondentem vždy neformálně popovídala, aby z obou opadl ostych. V tomto povídání jsem i přesněji respondentovi vysvětlila svůj záměr rozhovoru. Nejtěžší věcí pro mě při vedení rozhovoru bylo držení

---

¹ Vycházím přímo z typologií Vágnerové (2007) a Suchomelové (2016).

se tématu, jelikož všichni respondenti si chtěli povídat hlavně mimo téma volnočasových aktivit.

Dále jsem při sběru dat použila metodu pozorování pro dotvoření obrazu dané problematiky. Zúčastnila jsem se jednoho setkání pánské dílny, kde jsem pozorovala nejen celkovou atmosféru, ale také oba muže s kterými jsem dělala polostrukturovaný rozhovor. Muži s pozorováním nebyli seznámeni dopředu, ale až na setkání.

4.3 Způsob analýzy dat

Pro analýzu vybraných dat jsem zvolila otevřené kódování a následnou kategorizaci. Švaříček a Šed'ová (2007, s. 211) popisují otevřené kódování jako operaci, při níž je text rozbit na určité bloky, kterým jsou přidělena jména (kódy). S těmito nově pojmenovanými bloky dále výzkumník pracuje. Při analýze dat jsem postupovala podle stejného principu. Nejdříve jsem přepsala nahrávky se čtyřmi respondenty a doplnila je o poznámky, které jsem si dělala během rozhovoru. Tyto přepisy jsem si vytiskla a začala jsem v nich hledat prvky, které naznačují uspokojování či neuspokojování určitých potřeb mužů pomocí navštěvování pánské dílny či tzv. vyrábění. Tyto prvky jsem se snažila nazvat jedním či dvěma co nejvýstižnějšími slovy. Následně jsem se významově stejná či podobná slova snažila zobecnit a zařadit do kategorií. Tyto kategorie jsem spojila s popsányi potřebami v teoretické části bakalářské práce. Z tohoto spojení mi vyšlo následujících šest potřeb: potřeba sounáležitosti se skupinou, potřeba životního cíle, potřeba vědomí vlastní hodnoty, potřeba stimulace, potřeba zachování kontinuity životního příběhu a potřeba citové vazby.

Při pročitání rozhovorů jsem si uvědomila určitou povrchnost kladených otázek. Rozhovor mohl jít více do hloubky, čímž bych docílila i většího objemu dat pro odpověď na výzkumnou otázku. Myslím si, že by bylo vhodné toto téma probrat více do hloubky v diplomové práci. V ní bych si na rozhovory připravila větší časovou dotaci i větší baterii připravených otázek, které by šly více do hloubky problematiky.

4.4 Charakteristika výzkumného souboru

Pro hledání participantů jsem zvolila dva domovy pro seniory v Jihočeském kraji. S oběma zařízeními mám osobní zkušenost. První nabízí ve svých volnočasových aktivitách dílnu zvlášť pro muže a zvlášť pro ženy, ale zároveň nabízí i aktivity, které jsou realizovány hromadně. Druhý nabízí jen hromadné aktivity. Vybraná zařízení jsem

kontaktovala emailem s prosbou o umožnění provedení rozhovorů se dvěma muži, kteří navštěvují pánskou dílnu či vyrábění.

V obou domovech pro seniory jsem návštěvy seniorů konzultovala s hlavní sociální pracovnící konkrétního zařízení. V každém vybrala hlavní sociální pracovníce s pomocí volnočasové pracovníce dva vhodné muže na provedení rozhovoru. Za vybranými muži zašla a domluvila s nimi provedení rozhovoru. Veškerá jména respondentů a názvy domovů pro seniory jsou anonymizovány.

Charakteristika zařízení

Domov pro seniory 1 se nachází ve vesničce v blízkosti lesa. Nabízí dvě sociální služby: Domov pro seniory a Domov se zvláštním režimem. Jeho kapacita je 204 lůžek. Před třemi lety zde proběhla zásadní rekonstrukce celé budovy a úprava okolní plochy. Celá budova je rozdělena na několik oddělení. Ta jsou rozdělena zvláště do kompetencí jedné sociální pracovníce a jedné ergoterapeutky. Některé volnočasové aktivity jsou realizovány v určitý čas jen pro jedno oddělení. Nevýhodou tohoto domova pro seniory je velké množství klientů, kteří se mezi sebou neznají. Naopak velký přínos vnímám v začlenění dámské a pánské dílny do volnočasových aktivit.

Domov pro seniory 2 se nachází na okraji menšího města. Jeho kapacita je 84 lůžek. Klienti mají blízko do centra města, ale zároveň i blízko do klidné části s vyhlídkou na okolí. Další výhodou je jeho menší kapacita. Jednotliví klienti se mezi sebou znají a velmi často se setkávají v prostorách budovy.

Charakteristika participantů

Zdeněk (88 let) – Jeho nevyšším dosaženým vzděláním je maturita. Převážnou část života pracoval jako voják. Několik let byl i vojenským pilotem. Létání bylo jeho velkým koníčkem a těžko se smířil s odchodem od letectva. Jeho druhým největším koníčkem je, jak sám uvedl, „vymýšlení blbin“. Po odchodu do důchodu žil na vesnici se svou ženou. Po onemocnění manželky se rozhodli přestěhovat se do domova pro seniory 1. Zde žije již tři roky. Po čtrnácti dnech po nastěhování mu zde žena zemřela. Do pánské dílny začal chodit krátce po jejím úmrtí. Pan Zdeněk při rozhovoru působil velmi společensky. Bez ostychu mi začal vyprávět o svém životě, vyprávět vtipy i recitovat jeho oblíbené básně. Myslím si, že k životu přistupuje velmi pozitivně a i přes některé strasti v jeho životě je stále velmi veselý.

Miroslav (94 let) – Jeho nejvyšším dosaženým vzděláním je odborné učiliště se zaměřením na zemědělství. Celý život pracoval v zemědělství, nejdříve na rodinném statku, poté v JZD jako traktorista. V důchodovém věku odešel z JZD a začal pracovat v lese, kde sázel stromky. Do důchodu odešel po osmdesátém roce života ze zdravotních důvodů. Vzhledem k povaze zaměstnání i množství práce na svém statku měl velmi málo volného času. Ve volném čase rád pletl košťata. V domově pro seniory 1 žije již osm let a stejnou dobu chodí do pánské dílny. Během rozhovoru byl pan Miroslav velmi veselý. Posmutněl jen ve chvíli, kdy vyprávěl o své družce a synech, kteří se k němu nezachovali hezky. Posmutnělý výraz na jeho tváři ale dlouho nevydržel, hned změnil téma. Několikrát mě svými otázkami dostal do rozpaků.

Pavel (87 let) – Jeho nejvyšší dosažené vzdělání je základní škola. Pracoval jako traktorista a poté odešel do Motoru v Českých Budějovicích pracovat jako skladník. Zde pracoval až do důchodu. Jeho největším koníčkem bylo včelaření. Jak dlouho bydlí v Domově pro seniory 2, už přesně neví. Odhaduje to na 5–6 let. Pan Pavel působil při rozhovoru velmi sklíčeným dojmem. Mluvil velmi tiše, v krátkých větách. Trvalo delší dobu, než se rozmluvil. Z jeho rozhovoru se domnívám, že nemá rád konflikty a velké změny. Proto zůstal v zaměstnání, které ho netěšilo, a i na některé volnočasové aktivity chodí jen z důvodu, že nechce být přemlouván a vysvětlovat, proč nechce jít.

Václav (80 let) – Má základní vzdělání a celý život pracoval jako traktorista u JZD. Jeho největším koníčkem bylo včelaření. V domově pro seniory 2 bydlí přes dva roky. Pan Václav je na první pohled moc příjemný pán, ale po celou dobu našeho rozhovoru byl velmi negativní. Jediné chvíle, kdy na panu Václavovi bylo vidět drobet radosti, byly, když vyprávěl o včelaření, o své koze a o práci na zahrádce.

5 Analýza dat

Analýzou dat jsem zjišťovala, které z potřeb, jež uvádí Vágnerová (2007) a Suchomelová (2016) mohou klienti naplňovat v pánské dílně. Zdá se, že se jedná zejména o těchto šest potřeb: potřeba sounáležitosti se skupinou, potřeba životního cíle, potřeba vědomí vlastní hodnoty, potřeba stimulace, potřeba zachování kontinuity životního příběhu, potřeba citové vazby. Saturaci těchto šesti potřeb jsem hledala i u mužů, který se účastní tzv. vyrábění.

5.1 Potřeba sounáležitosti se skupinou

Jednou z naplňovaných potřeb, kterou jsem analýzou našla u mužů, kteří navštěvují pánskou dílnu, je sounáležitost se skupinou. Miroslav velmi často uvádí ve spojitosti s pánskou dílnou zájmeno *my*. Miroslav: *„My tam děláme všechno možný. Třeba jsme dělali takový dřevěný srdíčka, bedýnky na zakázku... Ted' jsme dělali zajíce a ty se budou prodávat na jarmarku, co bude. A už ted' je o ně velkej zájem.“* Zdeněk: *„A ted' mě moc mrzí, že Jana má tu ruku, tak jsme v dílně měsíc nebyli.“*

U mužů, kteří nemají možnost navštěvovat pánskou dílnu, ale chodí na tzv. vyrábění, se nic takového neobjevuje. Je to patrné již v rozhovoru s Pavlem, který mi na otázku: *„Na jaké volnočasové aktivity chodíte?“* začal popisovat, že paní Nováková vyrábí košíčky z papírových trubiček. Když jsem se zeptala, zda je také vyrábí, odpověděl: *„To ne. Já je natírám.“* Můžeme se domnívat, že kdyby Pavel měl pocit nějaké sounáležitosti se skupinou, která tyto košíčky vyrábí, vnímal by i natírání jako součást výroby. Radikálnější vyjádření nesounáležitosti se skupinou je znatelný ve výpovědi Václava: *„Tady je taková výrobná, kde jako něco pletou, vyrábí takový hovadiny. Támhle ty hodiny třeba.“* Jedním z důvodů, proč u Václava není uspokojena potřeba sounáležitosti se skupinou, může být to, že na vyrábění nechodí pravidelně. Ovšem ani u Pavla není uspokojena potřeba sounáležitosti se skupinou, ačkoliv na vyrábění chodí skoro pokaždé. Zdá se, že neuspokojení této potřeby pramení již z práce, kterou muži na vyrábění dělají. S prací ani jeden z pánů nebyl spokojen na rozdíl od mužů, kteří navštěvují pánskou dílnu.²

---

² Vedoucí pánské dílny práci vybírá podle zkušeností a zájmu celé skupiny a konkrétní práci přiřazuje adekvátnímu muži podle zručnosti a šikovnosti. (Zdroj: zápisky z pozorování)

5.2 Potřeba životního cíle

Každý člověk potřebuje vědět, že jeho život má nějaký směr, cíl. Ve vyšším věku je velmi těžké vidět ještě nějaký cíl životní cesty kromě smrti, která se blíží. Z analýzy dat se mi jevilo, že muži, kteří chodili do pánské dílny, viděli svůj cíl ve výrobcích, které vytvářeli v pánské dílně. Například když Miroslav mluvil o blížícím se jarmarku, kde se budou prodávat jejich výrobky. Zdeněk zase touží po doděláním kastlíku na dopisy. Zdeněk: *„Mam tam rozdělanou ještě jeden kastlík na dopisy. Tak nevím, kdy to dodělám. Asi až po novém roce.“*

U mužů, kteří chodili na tzv. vyrábění, jsem nic podobného nezaznamenala. Můžeme se domnívat, že u Pavla je to způsobeno tím, že na vyrábění nechodí tak rád jako muži z pánské dílny. Pavel v rozhovoru uvedl, že musí chodit na vyrábění. Pavel: *„Jak se jednou zapíšete, tak musíte.“* U Václava to může být způsobeno tím, že nevidí žádnou smysluplnost činností. Václav: *„To co tam vyrábí, není podle mého gusta. Jsou to samé hovadiny. K ničemu pořádnému to není.“*

5.3 Potřeba vědomí vlastní hodnoty

Potřeba vědomí vlastní hodnoty byla opět uspokojována především u mužů, kteří navštěvovali pánskou dílnu. Oba pánové mi s pýchou ukazovali fotografie s výrobkem, nebo když fotografii neměli, tak alespoň popsali, jak výrobek vypadal. Nikdy nezapomněli zmínit, že o výrobek byl velký zájem a každému se líbil.

Zdeněk nejen, že mi hrdě ukazoval fotografii s jeho vlastním nápadem na výrobu třípokojevé ptačí budky, ale připojil k tomu zajímavou poznámku. Zdeněk: *„...prostě, že se člověk ještě může cítit člověkem. Že není žádnéj tuhej, komunální odpad.“* Miroslav: *„Vždycky když Jana něco potřebuje tak jde za mnou.“* Zdeněk i Miroslav si nějak zvlášť nestěžovali na svoje zdravotní problémy. A když už si na ně poukázali, tak to nikdy nevnímali jako překážku navštěvování pánské dílny. Zdeněk: *„Víte, já špatně chodím. Já jsem měl roztržštěnou frakturu nohy a měl jsem to rok v sádře. Takže jen do té dílny se odbelhám.“*

Kdežto Pavel a Václav často poukazovali ve spojitosti s prací na nějakou osobní limitaci. Pavel: *„Takovýho fotbalistu dělali. Já na to nemám takový prsty, víte.“* Václav: *„Záleželo by, jestli bych na to stačil. No oni mi ty ruce už moc nejdu. Podívejte se, jednu mám křivou.“*

5.4 Potřeba stimulace

Zajímavým zjištěním, které jsem pomocí analýzy objevila ve výpovědích respondentů, byl kontrast v návštěvnosti. Muži z pánské dílny vždy dali přednost pánské dílně před ostatními aktivitami, které se v domově pro seniory pořádaly. Zdeněk: „*Což to já chodím, když jsou tam ty posezení. A něco se mi kryje s dílnou. Tak radši volím dílnu.*“ Miroslav: „*Já fakt nejsem vybíravej v práci, ale radši bych šel do tý naší dílny. Tam mě ta práce baví o něco víc.*“ Zdeněk nikdy pánskou dílnu nevynechal. Zdeněk: „*Jo, pokaždé. Pondělí, středa, pátek. Odpoledne.*“ Miroslav vynechal, jen když byl nemocný. Miroslav: „*Jo teď jsem marodil s tím infarktem. Tak jsem tejden nechodil. Jinak chodím pokaždý.*“³

U mužů z pánské dílny můžeme vidět upřednostňování a jednotnost v docházce do pánské dílny. Toto u mužů z vyrábění vidět není. Oba pánové by dali přednost jiné činnosti. Pavel na otázku, kdyby si mohl vybrat, zda jít na vyrábění, nebo dělat něco jiného, odpověděl: „*Četl bych.*“ Václav na otázku, na jaké aktivity rád chodí, odpověděl: „*Jo krmít kachny. Oni nám dali zbytky z jídelny. Asi tak půl konvice na čaj, jak stojí na chodbě. Je tam asi tak šedesát, osmdesát kachen. Až půjdete domu, tak si vzpomeňte, a dole jsou fotky na zdi, kde to můžete vidět.*“

Výpovědi obou mužů z vyrábění se shodovali v přivítání změny zadávané práce:

Pavel: „*Vyřezávat, ale na to tam nic není.*“

Já: „*Kdyby zde byla možnost vyřezávání, chodil byste radši?*“

Pavel: „*No to víte, třeba jo.*“

Já: „*Takže by Vám stačilo zařadit nějaké pánské činnosti, i kdyby to bylo jen třeba jednoduchá práce se dřevem?*“

Pavel: „*No to víte, že jo. Ale nejsou peníze tak to nejde.*“

Václav: „*Já jsem měl doma truhlářskou dílu. Já jsem si sám vyráběl rámečky do úlů. Já jsem to odkoukal u mého spolužáka. Ten měl bráchu Frantu a ten včelařil. Tak třeba něco se dřevem, ale tady nic takového není. A asi by to tu nikdo nechtěl připravovat. Taky jsem rád prořezával stromy a dělal mošt.*“

Já: „*Myslíte si, že by i ostatní muži přivítali třeba to vyrábění ze dřeva?*“

Václav: „*Určitě by je to bavilo víc než natírání těch váziček co tam teď dělaj a tak.*“

---

³ Po delší pauze se muži opět sešli v pánské dílně. Bez toho, že bych se ptala, se všichni přítomní shodovali, že podobu tří týdnů, co pánská dílna nebyla, jim scházela a že se velmi těšili, kdy zase začne fungovat. (Zdroj: zápisky z pozorování)

5.5 Potřeba zachování kontinuity životního příběhu

Při rozhovoru muži velmi rádi vzpomínali na svůj život před tím, než začali žít v domově pro seniory. Vždy, když jsme narazili na činnost, kterou dělali doma, změnili tón hlasu i výraz v obličeji. Změna byla o to větší, když v činnosti mohli pokračovat i po přestěhování do domova pro seniory. Zdeněk celý život rád vymýšlel různé zlepšováky a netradiční věci. V tomto může pokračovat v pánské dílně. Například když vyrobili třípokojevou ptačí budku. Zdeněk: *„Tamhle když se podíváte, jsem na fotce s Janou a s třípokojevou budkou pro ptáky. Je tam jídelna, koupelna a ložnice.“* *„Samozřejmě, že bych tam mohl jen tak sedět a dělat tam něco s rašplí, ale to by mě nebavilo a já rád přispěju nějakou tou blbinou.“*⁴

Miroslav dříve ve volném čase pletl košťata. Tuto činnost si nedávno připomenul v pánské dílně. Miroslav: *„V zimě košťata a tak co bylo třeba. Já si nikdy práci nevybíral. Košťata jsem dělal i tady. A včera jsem dělal peroutky. Přišla pro mě sestřička Martina, že potřebují udělat peroutky. Tak jsem si sám připravil peroutky a sedm jsem jich uplet.“*

Na rozdíl od mužů z pánské dílny mají muži z vyrábění menší příležitost s naplněním této potřeby. Václav si tuto potřebu naplnil mimo vyrábění, a to tím, že si na zahrádce domova pro seniory vysadil rajčata. Václav: *„Na jaře a v létě, kdo má chuť, tak může plít záhonky. Já jsem si tam našel takovej malej záhonek a dal jsem si tam rajčata. Tady v naší ulici jsem si je koupil a zasadil. Nějaký rajčata mi i zčervenaly.“* Pavel neuvádí žádnou činnost, která je spojena s jeho dřívějším životem.

5.6 Potřeba citové vazby

Poslední potřebou, kterou jsem našla, je potřeba citové vazby. Je to jediná potřeba, která je uspokojena u všech oslovených mužů. Všichni čtyři oslovení muži uvádějí, že v pánské dílně⁵ nebo na vyrábění mají alespoň jednoho přítele, se kterým se setkávají i mimo vyhrazený čas aktivity:

Zdeněk: *„Mám tu jednoho kamaráda, který se mnou taky chodí do dílny. A ten každý večer přijde sem, díváme se na televizi, dáme si kafe a něco dobrého k tomu.“*

---

⁴ Zdeněk dostal za úkol připravit dřívka na výrobu malého malířského stojanu. Když mu vedoucí pánské dílny tuto práci zadala, Zdeněk se celý rozzářil, jelikož si vzpomněl, jak dřív vyráběl modely letadel. (Zdroj: zápisky z pozorování)

⁵ Když v dílně nebyl velký hluk, tak si muži spolu povídali nebo si navzájem hodnotili práci. (Zdroj: zápisky z pozorování)

Miroslav: *„Mně se tam líbí. Mam tam kamarády. Tady v domově mam kamaráda. On je taky od Berouna. A chodíme tam spolu.“*

Pavel: *„No, jsou tam nějakí známí, s kterýma chodím i na obědy a tak.“*

Václav: *„Našel jsem si tam jednoho dědu, s kterým jsem si popovídal o zemědělství, ten to taky dělal celej život. Tady si moc nepovídáte, tady jsme všichni docela hluchý. Tak to není tak jednoduchý.“*

V teoretické části jsem upozornila a popsala deset nejdůležitějších potřeb seniorů. Jak už sem výše uvedla, pomocí analýzy jsem jich našla šest, které jsou uspokojované pomocí pánské dílny. Můžeme se tedy domnívat, že zavedení pánské dílny mezi volnočasové aktivity domovů pro seniory by bylo přínosné. Ze strany oslovených mužů z tzv. vyrábění dokonce i vítané.

6 Diskuze a závěry

Hlavní výzkumnou otázkou bylo nalezení potřeb, které jsou naplňovány prostřednictvím pánské dílny a jakým způsobem jsou ty potřeby uspokojovány. Z výzkumu vyplynulo šest potřeb, z nichž dvě uvádí Vágnerová (2007), a to potřebu sounáležitosti se skupinou a potřebu stimulace. Ve výpovědích participantů bylo pro potřebu sounáležitosti charakteristické časté používání zájmena *my*. Bylo patrné, že se vnímají jako celek na rozdíl od mužů z tzv. vyrábění, kteří mluvili jen za sebe. Proto se domnívám, že u těchto mužů pocit sounáležitosti není naplněn. Potřebu stimulace jsem objevila z rozdílu v návštěvnosti pánské dílny. Muži z této dílny do ní chodili rádi, dokonce ji upřednostňovali před jinými aktivitami, které se uskutečňovaly ve stejný čas. Oproti tomu muži z tzv. vyrábění by dávali přednost jiným aktivitám. Vágnerová (2007) uvádí, že je potřeba stimulace ve stáří velice důležitá, jelikož jejím nedostatkem jedinec strádá. Na druhou stranu přehnaná stimulace může jedince obtěžovat. Z výše zmíněného se můžeme domnívat, že pánská dílna je přiměřeným stimulem pro muže, jelikož je jimi pravidelně navštěvována.

Další dvě potřeby, které vyplynuly z výzkumu, jsou potřeba životního cíle a zachování kontinuity životního příběhu. O důležitosti mít svůj životní cíl píše například Frankl (2006). Ztráta životního cíle ovlivňuje celý život jedince, proto by každý měl pro něco žít a na něco se těšit. Hlavně senioři, kteří jsou v domovech pro seniory a už se nemusí o většinu věcí starat, by měli mít jakoukoliv záminku, proč např. ráno vstát z postele. Suchomelová (2016) u jihočeských seniorů vyzdvihovala zadávání malých a krátkodobých cílů. Tento typ cílů můžeme vidět i u mužů z pánské dílny. Miroslav se těšil na velikonoční jarmark a Zdeněk toužil po doděláním kastlíku na dopisy. Suchomelová (2016) si dále všimla negativního akcentu u seniorů, kteří si své cíle stanovovali do vzdálené budoucnosti. Zdá se, že s tímto lze spojit pozitivní naladění obou oslovených mužů z pánské dílny. U pánů z tzv. vyrábění, jsem takovéto pozitivní naladění nepozorovala. Zvláště u Václava převládala negativní přístup k činnostem v domově i k životu. K uspokojení této potřeby může napomoci uspokojení potřeby zachování kontinuity životního příběhu. Jak uvádí Suchomelová (2016, s. 92), Koenig (1997, s. 41) vnímá potřebu seniora v poznání, že jeho život navazuje na minulost, a to hlavně pokud se rozhodl žít v novém prostředí. Můžeme se domnívat, že k uspokojení této potřeby postačí zařazení činností, které senioři byli zvyklí dělat doma. Vyplývá to z kladného hodnocení Miroslava a Zdeňka, kteří mohou pokračovat

v činnostech, které rádi dělali, před odchodem do domova pro seniory. Pavel a Václav tuto možnost v rámci tzv. vyrábění neměli, ale činnosti takového to typu by rádi uvítali.

Předposlední nalezenou je potřeba vědomí vlastní hodnoty. Suchomelová (2016) uvádí dva pohledy na pocit vlastní hodnoty. Jedná se o hodnotu na základě lidství a hodnotu na základě skutků, které senior udělal nebo dělá. Obě tyto hodnoty můžeme nalézt ve výpovědi Zdeňka. Nejen, že je pyšný na výrobky, které pomáhal vyrábět a vymýšlet v pánské dílně, ale také se díky této dílně cítí člověkem. Mirek je též pyšný na výrobky, ale také na to, že vedoucí pánské dílny za ním chodí vždy, když něco potřebuje. Můžeme se domnívat, že pocit vlastní hodnoty může ovlivnit i pohled seniora na svoji limitaci. U Miroslava to bylo revma a následky mrtvice, u Zdeňka následky po zlomenině nohy, ale nevnímali to jako důvod nechození do pánské dílny na rozdíl od mužů z tzv. vyrábění.

Poslední naplňovanou je potřeba citové vazby. Všichni čtyři muži uvedli, že v pánské dílně nebo na tzv. vyrábění našli přítele, se kterým se setkávají i mimo vyhrazený čas aktivity. S tímto přítelem je pojí nejen navštěvování konkrétní aktivity, ale i zájmy, zážitky apod. Takovéto přátelství může být nápomocno nejen k uspokojení potřeby sociálního kontaktu, ale napomáhá i proti obavě ze ztráty identity kvůli žití v domově pro seniory, o kterém píše Vágnerová (2007).

První dílčí otázkou jsem zjišťovala, zda je rozdíl v saturaci potřeb pomocí pánské dílny a tzv. vyrábění. Odlišnost v saturaci potřeb by mohla souviset i se způsobem, jakým jsou tyto aktivity připravovány. V pánské dílně jsou činnosti vybírány podle zájmu a přání klientů. Na tzv. vyrábění jsou činnosti vybírány podle uvážení vedoucí aktivity. Oproti mužům z pánské dílny, kteří byli s výběrem činností velmi spokojeni, byli muži z tzv. vyrábění s výběrem činností nespokojeni a v činnostech neviděli žádný smysl. To může podle Suchomelové (2016, s. 227) vést k devalvaci vlastní hodnoty a důstojnosti seniora. Tato devalvace poté ovlivňuje i další saturaci potřeb.

Zdá se, že v přípravování pánské dílny můžeme najít body motivace, které uvádí Kalvach a kol. (2004). Ti (2004, s. 439) uvádějí sedm bodů: důraz na praktickou každodennost, smysluplnost, dobrovolnost, příjemnost, sociální přiměřenost, úspěšnost, pomoc a podmiňování. Z výpovědí mužů z pánské dílny vyplývá, že zde minimálně šest bodů nalezneme. Naopak ve výpovědích mužů z tzv. vyrábění se objevuje absence většiny bodů. Tento nedostatek může být příčinou rozdílu v uspokojených potřebách prostřednictvím pánské dílny a tzv. vyrábění. Jak už jsem výše uvedla, pouze jedna

potřeba byla uspokojována prostřednictvím tzv. vyrábění. Muži se snažili své potřeby uspokojovat prostřednictvím jiných aktivit, jako například pěstování rajčat.

Ve druhé dílčí otázce jsem se zajímala o pohled mužů na sloučení pánské dílny s dámskou dílnou. Jen jediný muž byl proti sloučení dílen. Ostatním mužům by sloučení nevadilo za podmínky ponechání práce, která je spíše mužského charakteru. Zde je otázkou, do jaké míry muži otázku o sloučení promysleli, když se spojením souhlasili. Je známou věcí, že atmosféru a chování kolektiv stejného pohlaví změni přítomnost byt' jen jedné osoby opačného pohlaví.

Zdá se, že rozdělení na pánskou a dámskou dílnu není striktním řešením. Stejně potřeby, které jsou uspokojovány v pánské dílně, by mohly být uspokojovány i na tzv. vyrábění. Stačilo by změnit způsob připravování a vybírání činností. Činnosti by měly být vybírány podle toho, komu budou určeny. Nejen zohlednit autobiografii klienta, ale i jeho pohlaví.

Závěr

Touto prací jsem chtěla objasnit důležitost kondiční ergoterapie v domovech pro seniory a poukázat na problém uspokojování potřeb klientů – mužů – domova pro seniory. V teoretické části bakalářské práce jsem objasnila některé důležité pojmy, které jsou pro vhléd do problematiky důležité, a upozornila na jejich provázanost. V praktické části bakalářské práce jsem se již přímo věnovala nalezení a charakterizování potřeb mužů, které jsou naplňovány prostřednictvím účasti v pánské dílně, která je realizována v konceptu kondiční ergoterapie.

Již z teoretických poznatků, nejen o kondiční ergoterapii, bylo patrné, že prospěšný vliv na klienty domova pro seniory má i samotné smysluplné využití volného času. Ačkoliv je tento fakt znám již řadu let, v některých domovech pro seniory nelze hovořit o smysluplném vyplnění volného času klientů. Aktivita nejsou připravovány podle zájmů a autobiografie klientů, ale podle záliby se ergoterapeutce. Velmi často převažují činnosti, které jsou spíše určeny pro ženy. Vyplývá to i z rozhovorů s muži, kteří toužili po začlenění nějaké pánské činnosti, i kdyby se jednalo o pouhou jednoduchou práci s dřevem.

Když jsem začala psát tuto práci, domnívala jsem se, že hlavním důvodem nadšení mužů z pánské dílny je samo rozdělení pánské a dámské dílny. Po analýze získaných dat a spojení s teoretickými poznatky jsem svůj pohled přehodnotila. Ze všeho nejdůležitější pro uspokojení potřeb mužů je zadaná práce, díky níž se muž může cítit opravdu mužem. Například vyřezáváním ze dřeva docílíme tohoto pocitu. U většiny menších domovů pro seniory by bylo problematické rozdělení pánské a dámské dílny z důvodu malého počtu mužských klientů, ale začleněním prací mužského charakteru by mohli docílit podobné spokojenosti mužů, jako je možné vidět u mužů z pánské dílny. Tím by zhodnotili poskytovanou péči v konkrétním domově pro seniory.

Bylo by jistě zajímavé a přínosné tuto problematiku zmapovat i v dalších domovech pro seniory v rámci diplomové práce. Ta by mohla potvrdit či nalézt jiné potřeby, které jsou naplňovány prostřednictvím pánské dílny. Hlavně by mohla danou problematiku více prohloubit pomocí důkladnějšího rozhovoru a získaných poznatků z dlouhodobějšího pozorování průběhu pánské dílny.

Seznam literatury a použitých zdrojů

ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka*. Přeložil Jiří ŠIMEK. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0786-3.

FRANKL, Viktor E. *A přesto říci životu ano: psycholog prožívá koncentrační tábor*. 2., oprav. vyd. Přeložil Josef HERMACH. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-848-8.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

KALVACH, Zdeněk a kol. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0548-6.

KALVACH, Zdeněk a Alice ONDERKOVÁ. *Stáří: pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén, 2006. ISBN 80-7262-455-5.

JANIŠ, Kamil ml. Volný čas seniorů. In POLÁCHOVÁ VAŠŤATKOVÁ, J., BAČÍKOVÁ, A. (eds.) *Aktuální problémy pedagogiky ve výzkumech studentů doktorandských studijních programů VII*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-281-4.

JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. Volný čas seniorů. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5535-9.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: Možnosti, které čekají*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3604-4.

KŘIVOŠÍKOVÁ, Mária. *Úvod do ergoterapie*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2699-1.

KŘÍŽKOVÁ, Petra. *Teoretická východiska péče o seniory v rezidenčních zařízeních ve spolkové zemi Salzburg v Rakousku*. České Budějovice, 2015. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Mgr. Věra Suchomelová.

KOENIG, Harold G. A gospel for the mature years: finding fulfillment by knowing and using your gifts. 1997. In SUCHOMELOVÁ, Věra. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*. Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-361-7.

KUBÍNKOVÁ, Dagmar a Alena KŘÍŽOVÁ. *Ergoterapie*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. ISBN 80-7067-698-1.

- MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3148-3.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- PACOVSKÝ, Vladimír. *Proti věku není léku?: Úvahy o stárnutí a stáří*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-486-1.
- PFEIFFER, Jan. *Ergoterapie II.: učebnice pro zdravotní školy*. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0004-0.
- PFEIFFER, Jan. Ergoterapie. In VOTAVA, Jiří a kol. *Základy rehabilitace*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 8071843857.
- PŘIBYL, Hugo. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf, 2015. ISBN 978-80-7345-437-1.
- RHEINWALDOVÁ, Eva. *Novodobá péče o seniory*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-828-8.
- SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3850-5.
- SILLAMY, Norbert. *Psychologický slovník*. Přeložila Irena STROSSOVÁ. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0249-1.
- SUCHOMELOVÁ, Věra. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*. Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-361-7.
- ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- ŠIKLOVÁ, Jiřina. *Deník staré paní*. Praha: Kalich, 2003. ISBN 80-7017-865-5.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673130.
- VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

Internetové zdroje:

AEDL: Pflegekonzept [online]. Bonn, 2008 [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: <http://www.aedl.de/>

Ergoterapie. DOMOV PRO SENIORY PŘEDKLÁŠTEŘÍ. *Domov pro seniory Předklášteří* [online]. Předklášteří, 2016 [cit. 2016-09-20]. Dostupné z: <http://www.domovpredklasteri.cz/index.php?nid=3694&lid=cs&oid=505675>

Vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění platném k 15. 11. 2006.

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 14. 3. 2006.

DOMOV PRO SENIORY POHODA NETOLICE. *Domov pro seniory POHODA Netolice* [online]. Netolice, 2016 [cit. 2016-09-20]. Dostupné z: <http://www.pohodanetolice.cz/index.html>

KOSTEČKA, Jan, Lumír PEKTOR, Lucie GHAYYADOVÁ a kol. *Vybrané metody práce průvodce v zavádění Standardů kvality sociálních služeb* [online]. FIDES POPULI s.r.o, 2008 [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5974/11_metodika_SQSS.pdf

RODOVÁ, Zuzana. Co je ergoterapie. *Česká Asociace Ergoterapeutů* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-09-20]. Dostupné z: <http://www.ergoterapie.cz/Page.aspx?PageID=1>

Přílohy

Příloha I: Přípravené otázky

Příloha II: Rozhovor

Příloha I: Připravené otázky

Připravené otázky č. 1

Kolik je Vám let?

Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Jaká byla Vaše profese, než jste šel do důchodu?

Co jste dělal, než jste šel do důchodu? (koníčky, odpočinek, co Vás bavilo)

Jak dlouho bydlíte v domově?

Máte možnost pokračovat v koníčcích, které jste měl před příchodem do domova?

Jak jste se o pánské dílně dozvěděl?

Jak dlouho chodíte do pánské dílny?

Proč jste začal chodit do pánské dílny?

Proč stále chodíte do pánské dílny?

Chodíte pravidelně (pokaždé) nebo jen někdy?

Navštěvujete i jiné volnočasové aktivity?

Ano – jaké a kam nejraději chodíte

Ne – proč

Zúčastňujete se i aktivit, které Vás nebaví, nezajímají? Proč?

Jaký vidíte přínos pro svoji osobu navštěvováním pánské dílny?

Pomohlo Vám s něčím navštěvování pánské dílny?

Setkáváte se s ostatními muži i mimo dílnu?

Chodil byste do dílny, i kdyby byla spojena s ženami?

V čem vidíte přínos rozdělení na pánskou a dámskou dílnu?

Chyběla by Vám pánská dílna, kdyby se zrušila?

Připravené otázky č. 2

Kolik je Vám let?

Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Jaká byla Vaše profese, než jste šel do důchodu?

Co jste dělal, než jste šel do důchodu? (koníčky, odpočinek, co Vás bavilo)

Jak dlouho bydlíte v domově?

Máte možnost pokračovat v koníčcích, které jste měli před příchodem do domova?

Chodíte na nějaké volnočasové aktivity?

Ano – jaké a kam nejraději chodíte

Ne – proč

Proč chodíte na volnočasové aktivity?

Chodíte pravidelně nebo jen občas?

Zúčastňujete se i aktivit, které Vás nebaví, nezajímají? Proč?

Jaký vidíte přínos pro svoji osobu navštěvování volnočasových aktivit?

Pomohlo Vám s něčím navštěvování volnočasových aktivit?

Co Vám chybí ve volnočasových aktivitách?

Jak byste zlepšil volnočasové aktivity?

Privítal byste aktivity cílené přímo na muže např. pánskou dílnu?

Kdyby se zavedla pánská dílna, chodil byste tam častěji?

Myslíte si, že by to pro vaši osobu mohlo být přínosem?

Příloha II: Rozhovory

Rozhovor č. 1

Já: „Dobrý den.“

Zdeněk: „Dobrý den.“

Já: „Jsem studentkou Teologické fakulty v Českých Budějovicích a píši bakalářskou práci na téma *Kondiční ergoterapie v domovech pro seniory. Jak už Vám říkala sociální pracovnice, přišla jsem si s Vámi popovídat o volnočasových aktivitách.*“

Zdeněk: „Ano, já vím. Jana mi o Vás říkala.“

Já: „Mohla bych si prosím náš rozhovor nahrávat na diktafon? Nebude Vám to vadit?“

Zdeněk: „Prosím. Budu si připadat že jsem nahranej.“ (smích)

Já: „Tak začneme. Moji první otázkou je, kolik je Vám let.“

Zdeněk: „88 let.“

Já: „Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?“

Zdeněk: „Maturita. Nevím, jestli se to dneska hodí říkat. Mám večerní univerzitu marxizmu a leninizmu. Já jsem chtěl studovat dálkově vysokou školu, ale na tu jsem se nedostal. Takže jsem poloviční blb.“

Já: „Ale jděte, aspoň že jste získal maturitu.“

Zdeněk: „No, aspoň ta maturita. Tu jsem dělal dálkově dva, čtyři roky před mojí dcerou. Já jsem začal chodit do gymplu v 39. roce, když začala válka. Přišli Němci a školu nám zabrali a udělali si tam kasárny. Narodil jsem se na Letné v Praze. Takže tam byly tři střední školy. Reálné reformní gymnázium, dívčí gymnázium a reálné gymnázium. A to Němci sloučili do jedné školy. Já jsem to vydržel až do kvarty. Jenomže do tercie jsem chodil do béčka a my jsme měli hrozně hodnýho pana profesora, starýho dědečka na latinu. A pak jsem přešel do kvarty do áčka, protože vyházeli půlku třídy. A tam měli mladýho kantora a ten je učil takový blbiny, gramatický věci. Na co jsme my čuměli jako telata, protože jsme o tomhle neměli ani ponětí. Snažili jsme se, ale nepovedlo se, takže jsem v kvartě propadl z latiny. Tím pádem jsem měl dokončeno základní vzdělání a měl jsem problém dostat se i na řemeslo. Ale nakonec se mi povedlo dostat se i na řemeslo.“

Já: „A na jaké jste se dostal?“

Zdeněk: „Já jsem se vyučil radiomechanikem. Akorát jsem se doučil ve 46. roce. Rok po válce. Tehdá jsem si chtěl podat přihlášku na průmyslovku, že bych si udělal slaboprouda, že bych aspoň měl maturitu. Jenomže jsme potkali známýho a jeho syn

končil letecké učiliště jako palubní telegrafista. A tehdá, jak jsem se vyučil radiomechanikem, tak jsme založili svaz amatérů vysílačů. Prostě jsme chytali Austrálii, Nový Zéland, Ameriku, ale lidi, kteří celou válku žili zavřený v tom protektorátě, tak pro nás se otevřel svět. My jsme se učili morseovku, abychom mohli telegrafovat. Pak se mi stalo, že jsme se potkali s tou známou, jak její syn končil tu leteckou školu. Tak jsem se do toho tak zbláznil a podal jsem si žádost. A tehdá nás na těch zkouškách bylo tři tisíce. Tři dny byly prohlídky. Lékařské, technické a tak. Tam mi zjistili inteligence více nadprůměrná s okamžiky vzepětí a útlumu. A tak jsem se dostal mezi třicet, které vybrali. A moje veškeré plány se změnilly a byl ze mě voják. A tak jsem zůstal vojákem až do 55 let. Lítal jsem. To bylo krásný. To bylo nejkrásnější období mého života. Nalítal jsem skoro tisíc hodin, jenomže pak se mi zhoršily oči a já musel přestat. Do důchodu jsem dělal letového dispečera. Sice jsem byl u toho, ale těm kluků jsem tiše záviděl.“

Já: „A sedl jste ještě někdy do letadla?“

Zdeněk: „Jo. Byl tady jeden fyzioterapeut. Nějakej Petr Zik. On mi masíroval krk a tak jsme se bavili a já jsem mu říkal, že jsem z Prahy a v Chrudimi jsem lítal. A on, že se v Chrudimi narodil. Já jsem pak ještě v Chrudimi zůstal, jako kantor sedm let. Petr je asi o rok mladší než moje dcera, takže když jsme tam jezdili s kočárkem, tak paní Ziková tam vozila malého Petra. On mi povídal: „Chceš se tam podívat? Já vezmu auto a pojedem.“ No a on vzal auto, naložil mě a ještě jednu z fyzioterapie jako doprovod a vodvezl mě do Pardubic, kde jsem žil. Já jsem byl úplně vyvalenej z toho, jak to tam teď vypadá. My, když jsme tam bydleli, tak tam bylo sportovní hřiště. A teď tam byly domy a vysoké stromy. Pak jsme se procházeli po Chrudimi. A tak sem získal jednoho z dobrých přátel tady.“

Já: „A kdy jste tedy naposledy sedl do letadla?“

Zdeněk: „Jo. No ta fyzioterapeutka Martina, tak její sestra má nějaký spojení na Hosín. A tak mi zařídila jeden hodinovej let. Hluboká, Lipno. Bylo to krásný.“

Já: „Po kolika letech jste letěl?“

Zdeněk: „Skoro po čtyřiceti letech. On, Petr, mi i hodně pomohl po tom, co mi umřela manželka. Já jsem sem přišel před třema rokama i s manželkou, ale ona po čtrnácti dnech zemřela. No, ale abychom se vrátili k Vašemu rozhovoru.“

Já: „Dobře. Jaké jste měl koničky před odchodem do důchodu?“

Zdeněk: „Vymýšlel jsem blbiny. Koupil jsem jedno z prvních aut. A tak jsem se koukal na ten obrázek, na tu fotku. A vymyslel jsem z laminátu takovou vaničku. Jako

na střechu na zavazadla. A kdyby se to otočilo, tak by z toho šla udělat střecha stanu. A pomocí nafukovaček by z toho šel udělat katamarán. Dokonce jsem to i namaloval a odeslal do Světa motorů. Oni mi sice odepsali, že je to zajímavý, ale jinak nic. Já myslel, že mi nějak poradí, ale oni mi poradili prd. Pak můj kamarád byl někde v Bulharsku a tam viděl to samý, co jsem vymyslel já, a nějaká francouzská firma vyrábí. No a takovýdle blbiny já vymyslím. Tamhle, když se podíváte, jsem na fotce s Janou a s třípokojevou budkou pro ptáky. Je tam jídelna, koupelna a ložnice.“

Já: „Takže v tom můžete pokračovat i tady v domově.“

Zdeněk: „No právě tady s Janou. Pomáhá to člověku cítit se ještě člověkem. Že si uchovává nějakou tu představu, že je ještě schopen něco udělat. Samozřejmě, že bych tam mohl jen tak sedět a dělat tam něco s rašplí, ale to by mě nebavilo a já rád přispěju nějakou tou blbinou.“

Já: „Ale jděte, jaká pak blbina. Jana mi ukazovala některé Vaše výrobky a moc se mi líbily a byly i užitečné.“

Zdeněk: „No třeba ty zvířátka. Prostě se člověk ještě může něčím bavit. Jinak mam támhle knížky křížovek.“

Já. „A jak jste se o pánské dílně dozvěděl?“

Zdeněk: „Jana pro mě přišla, ať jdu cvičit a tam mi to nabídla. Já jsem to bral tak, že mi to pomůže zapomenout na tu babičku. A tak jsem to vzal, abych se nějak odreagoval. No a už tam chodím tři roky. Prostě že se člověk ještě může cítit člověkem. Že není žádnéj tuhej, komunální odpad.“

Já: „Tak to asi chodíte i pokaždé.“

Zdeněk: „Jo. Pondělí, středa, pátek. Odpoledne.“

Já: „Vynechal jste někdy?“

Zdeněk: „Ne. A teď mě moc mrzí, že Jana má tu ruku, tak jsme v dílně měsíc nebyli. Mam tam rozdělanou ještě jeden kastlík na dopisy. Tak nevím, kdy to dodělám. Asi až po novým roce. Je to prostě náhražka života.“

Já: „Chodíte i na nějaké jiné aktivity?“

Zdeněk: „Víte, já špatně chodím. Já jsem měl roztráštěnou frakturu nohy a měl jsem to rok v sádře. Takže jen do té dílny se odbelhám.“

Já: „A kdyby se Vám lépe chodilo, chodil byste?“

Zdeněk: „Což to já chodím, když jsou tam ty posezení. A něco se mi kryje s dílnou. Tak radši volím dílnu. A ještě chodím na cvičení.“

Já: „Baví Vás všechny aktivity, na které chodíte?“

Zdeněk: „V pondělí máme cvičení s Kamilou, ale ta na to prdí. Ale ve středu to máme s Janou. Včera jsme pekli perníčky, tak jsem tam válel těsto. Prostě je to taký zpestření, oživení.“

Já: „Chápu to dobře, že raději jdete, nežli byste seděl na pokoji?“

Zdeněk: „Dřív jsem si chodil posedět ven, ale to už teď nejde.“

Já: „Jaký přínos pro sebe vidíte, když navštěvujete pánskou dílnu? Mluvil jste o nějaké seberealizaci, že člověk ještě k něčemu je. Napadlo by Vás ještě něco?“

Zdeněk: „No právě to, že člověk může nějak myslet, vymýšlet, tvořit. Mít radost z toho, že jeho myšlenky se nějak převedly do reality. Přátelé. Mám tady řadu přátel. Tak nějak to oživuje, obohacuje to umírání.“

Já: „A scházíte se s muži z dílny i mimo dílnu?“

Zdeněk: „Mám tu jednoho kamaráda, který se mnou taky chodí do dílny. A ten každý večer přijde sem, díváme se na televizi, dáme si kafe a něco dobrého k tomu.“

Já: „Chodil byste do dílny dál, i kdyby se spojila s dílnou žen a dělaly by se tam ne úplně pánské činnosti?“

Zdeněk: „O tom jsem nikdy nepřemýšlel. Máme tu, že společně něco děláme. Jak už jsem říkal pečení a tak. Ale tam si člověk připadá jako v kostele. Každý sedí a kouká před sebe.“

Já: „Takže byste se tomu nebránil, ale raději byste zachoval dílnu tak, jak je?“

Zdeněk: „To já ne, že bych byl nějaký sexuální purista. To určitě ne, ale v dílně si s klukama rozumíme líp, než tady s děvčatama. Je tam nějaký odstup sexuální nebo tak nějak. Prostě máme stejný prožitky, zkušenosti. Jsem moc rád, že mi to tenkrát Jana nabídla. Chodí nás tam asi osm. Je to určitě naplnění toho čekání na převozníka.“

Já: „Co jste dělal, když teď měsíc pánská dílna nebyla?“

Zdeněk: „Luštil jsem křížovky, koukal na televizi.“

Já: „Já Vám moc děkuji za rozhovor.“

Rozhovor č. 2

Já: „Dobrý den.“

Pavel: „Dobrý den.“

Já: „Jsem studentkou Teologické fakulty v Českých Budějovicích a píši bakalářskou práci na téma Kondiční ergoterapie v domovech pro seniory. Jak už Vám říkala sociální pracovnice, přišla jsem si s Vámi popovídat o volnočasových aktivitách.“

Pavel: „Dobře.“

Já: „Mohla bych si prosím náš rozhovor nahrávat na diktafon? Nebude Vám to vadit?“

Pavel: „Můžete. Proč by mi to vadilo.“

Já: „Dobře. Děkuji. Já bych se Vás chtěla zeptat kolik je vám let.“

Pavel: „87 let.“

Já: „Tak to vypadáte velmi dobře. Než jste šel do důchodu, čím jste byl?“

Pavel: „Paní, já jsem toho měl hodně.“

Já: „Tak mi o tom něco řekněte.“

Pavel: „Nejdříve jsem byl u traktoristů a potom jsem šel do Motoru v Českých Budějovicích. Dělal jsem tam motory do sekaček. A z Motoru jsem šel do důchodu.“

Já: „A líbilo se Vám v práci?“

Pavel: „No to víte, muselo.“

Já: „Potřeboval jste zde nějaké vzdělání například maturitu?“

Pavel: „Stačilo základní. Jezdil jsem tam s vysokozdvížným vozíkem. Nastoupil jsem tam do skladu. No a to víte, tam přijížděly a odjížděly auta se zbožím.“

Já: „A to tedy máte jen základní vzdělání?“

Pavel: „Ano.“

Já: „Jaké jste měl koníčky, než jste šel do důchodu?“

Pavel: „Včelařil jsem.“

Já: „Měl jste velké úly?“

Pavel: „Měl jsem tak 15 úlů. Měl jsem je na vozu a vozil jsem se k řepce, k lesu a tak.“

Já: „A ještě nějaké koníčky jste měl?“

Pavel: „Ne.“

Já: „Ono to asi zabralo hodně času?“

Pavel: „Tak o tom nepochybuje.“

Já: „Tady v domově už asi nemáte včely?“

Pavel: „Ne. Stýská se mi po nich. A ten kupovanej med není dobrej.“

Já: „Já taky mam radši med od včelaře.“

Pavel: „*No to je pravej včelí med. To se nedá srovnat.*“

Já: „*Jak dlouho už bydlíte tady v domově?*“

Pavel: „*Je, to já už ani nevím. Paní Lukešová mi slíbila, že mi to řekne, a neřekla. Já jsem ji už nechtěl víc otravovat. Jediný, co vim, že už na Vánoce jsem tu měl rybí řízek a to byla samá kost. To se nedalo jíst. Všichni už byli po večeři a já ještě jedl. Tak pak jsem si dal dvakrát filé. Ale to bylo hrozně cítit rybinou. Tak loni jsem si dal veřňový řízek a letos jsem si ho dal taky.*“ (odmlka)

„*Takových pět, šest let jsem tady. 4. listopadu jsem sem přišel, ale v jakým roce, to už Vám neřeknu.*“

Já: „*A na jaké volnočasové aktivity chodíte? Co tu všechno máte?*“

Pavel: „*Paní Nováková dělá takový to z trubiček.*“

Já: „*Takové ty košíky?*“

Pavel: „*Ano.*“

Já: „*Děláte je také?*“

Pavel: „*To ne. Já je natírám.*“

Já: „*Baví Vás to?*“

Pavel: „*Musí.*“

Já: „*Máte povinné chození na aktivity nebo spíš byste pak neměl co dělat?*“

Pavel: „*Jak se tam jednou zapíšete, tak musíte.*“

Já: „*Aha a ještě něco tam jiného děláte.*“

Pavel: „*Ani ne.*“ (přemýšlí)

Já: „*Dříve jste dělali také obrázky z kuliček z krepáku. Děláte je ještě?*“

Pavel: „*Takovýho fotbalistu dělali. Já na to nemám takový prsty, víte.*“

Já: „*Ty kuličky jsou takové titěrné, že.*“

Pavel: „*Ano*“

Já: „*A na aktivity chodíte jen z toho důvodu, že jste se tam „zapsal“, nebo i že tam chodíte rád?*“

Pavel: „*Tak na to vám neodpovím.*“

Já: „*Nebojte se, já si to nechám pro sebe.*“

Pavel: „*Na to neodpovím.*“

Já: „*Stačí, když mi naznačíte. Opravdu se nemusíte bát, já to neřeknu.*“

Pavel: „*Musí mě to bavit.*“

Já: „*No dobře. A máte nějakou činnost, na kterou opravdu rád chodíte?*“

Pavel: „*A víte, že žádnou takovou nemám.*“

Já: „Ani třeba jít ven nebo sednout si na zahradu?“

Pavel: „Na zahradu koukám z balkónu.“

Já: „Představte si, že by Vás jeden den nepřemlouvali, abyste šel na volnočasové aktivity, a mohl byste se rozhodnout opravdu sám. Šel byste?“

Pavel: „Ne.“

Já: „A co byste místo toho dělal?“

Pavel: „Četl bych.“

Já: „Co čtete nejradši?“

Pavel: „Může být detektivka, ale raději čtu časopisy. Například tady mám Chvilku pro tebe.“

Já: „Něco jiného byste nedělal?“

Pavel: „Tady nic jiného dělat nejde.“

Já: „Tak třeba koukat na televizi?“

Pavel: „No občas jdu, ale nebaví mě jen tak tam sedět a koukat na něco, co mě nebaví.“

Já: „A na co byste koukal nejradši?“

Pavel: „Na nějaký film nebo sport.“

Já: „Můžete na to tady koukat často?“

Pavel: „Tady to ovládá Šlágry a takoví ti, co už tam mají svoje místa.“

Já: „Tak to programy se sportem nemají šanci?“

Pavel: „No. Dřív jsem chodil k sousedovi, ten má televizi a kouká na sport.“

Já: „Tak to si s ním i popovídáte?“

Pavel: „No.“

Já: „Našel byste něco proč chodit na volnočasové aktivity?“

Pavel: „Oni říkají tanečky, ale je to spíše cvičení. Jako jsme na vojně chodili na rozcvičku. Tak aspoň uděláte něco pro tělo.“

Já: „A na ostatních volnočasových aktivitách? Třeba si s někým popovídat nebo cokoli jiného.“

Pavel: „Vedoucí nechce, abychom se bavili. Musíte furt pomalu natírat.“

Já: „Ale i přesto našel jste si tam někoho, s kým si rozumíte?“

Pavel: „No, jsou tam nějakí známí, s kterými chodím i na obědy a tak.“

Já: „Vzpomněl byste si, jestli někdy někdo navrhnul nějakou změnu, co by se mohlo vyrábět?“

Pavel: „Ne. Sociální pracovnice tam velí. Ta navrhuje, co se bude vyrábět.“

Já: „Napadá Vás něco, co byste chtěl jiného vyrábět?“

Pavel: „*Ne. Tohle mi stačí.*“

Já: „*Opravdu ne? Třeba něco opravdu pánského.*“

Pavel: „*Vyřezávat, ale na to tam nic není.*“

Já: „*Kdyby zde byla možnost vyřezávání, chodil byste radši?*“

Pavel: „*No to víte, třeba jo.*“

Já: „*Takže by Vám stačilo zařadit nějaké pánské činnosti, i kdyby to bylo jen třeba jednoduchá práce se dřevem?*“

Pavel: „*No to víte, že jo. Ale nejsou peníze tak to nejde.*“

Já: „*Chodil byste raději na tyto aktivity jen s pány a něco byste tam vyráběli, nebo raději na aktivity, kde jsou i ženy, ale každý má svou práci?*“

Pavel: „*Ženský mi tam nepřekáží. Stačí chlapecká práce.*“

Já: „*Jaké všechny volnočasové aktivity tu máte?*“

Pavel: „*Tanečky, vyrábění, někdy přijdou zahrát muzikanti, občas pouští v jídelně nějaký film, trénování paměti.*“

Já: „*Kam všechno chodíte?*“

Pavel: „*Na tanečky, na vyrábění, občas jdu na muzikanty.*“

Já: „*A proč nechodíte i na ty ostatní?*“

Pavel: „*Málokdy pouští film, který by se mi líbil. A na paměti jsem byl asi dvakrát. To to ještě vedla Paní Lukešová, jestli ji znáte.*“

Já: „*Ano, drobet ji znám.*“

Pavel: „*No, tak ona to dřív vedla a s nikým se tam nepárala. Byla dost přísná a mě nebavilo dělat úkoly, který nám dala za domácí úkol.*“

Já: „*Ale teď to vede někdo jiný?*“

Pavel: „*To jo, ale mě už se tam nechce.*“

Já: „*A kam tedy nejraději chodíte?*“

Pavel: „*Na muzikanty. Dobře hrajou a ještě dostaneme výbornej zákusek.*“

Já: „*A ještě někam?*“

Pavel: „*Ani ne.*“

Já: „*Já Vám moc děkuji za rozhovor.*“

Abstrakt

VRBOVÁ, L. *Saturace potřeb u klientů domova pro seniory prostřednictvím pánské dílny*. České Budějovice 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce: Mgr. Věra Suchomelová, Th.D.

Klíčová slova: stárnutí, stáří, senior, potřeby ve stáří, domov pro seniory, volnočasové aktivity, kondiční ergoterapie.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část objasňuje místo kondiční ergoterapie mezi volnočasovými aktivitami domova pro seniory. Cílem kvalitativního šetření v empirické části je zjistit, jakým způsobem naplňuje potřeby klientů – mužů – zapojení do pánské dílny. První kapitola se zabývá pojmy stárnutí a stáří se zaměřením na potřeby seniorů. Druhá kapitola se věnuje popisu domova pro seniory a možností přístupu k volnočasovým aktivitám v domově pro seniory. Třetí kapitola popisuje pojem ergoterapie se zaměřením na kondiční ergoterapii a její využití v domově pro seniory. Stěžejními potřebami, jež jsou naplňovány skrze účast v pánské dílně, se zdají být: potřeba sounáležitosti se skupinou, potřeba životního cíle, potřeba vědomí vlastní hodnoty, potřeba stimulace, potřeba zachování kontinuity životního příběhu, potřeba citové vazby.

Abstract

Saturation of Client's Needs in Home for the Elderly through a Workshop for Men.

Keywords: aging, old age, senior, needs in old age, home for the elderly, leisure activities, fitness ergotherapy.

The thesis is divided into a theoretical and an empirical part. The theoretical one explains the position of fitness ergotherapy among leisure activities. The aim of the qualitative survey of the empirical part is to figure out how ergotherapy fulfils the needs of home's clients, especially men - how they engage in the workshop activities. The first chapter describes the concepts of aging and old age, it focuses on the needs of seniors. The second chapter describes the home for the elderly and possibilities of leisure activities. The third chapter deals with the concept of ergotherapy. It focuses on fitness ergotherapy and its use in such facilities. The main needs fulfilled through the activities in the men's workshop are apparently socializing, life goal, stimulation, self-esteem, life continuity and emotional relationship among the clients.